

www.krzyzowa.org.pl

25 lat
1989-2014

krzyżowa
kreisau

ROK W KRZYŻOWEJ
2014

Redaktor prowadzący:

Katarzyna Śmiechowicz

Zespół Redakcyjny:

Daniel Bodył

Rafał Borkowski

Barłomiej Gasiulewicz

Karoline Hoffmann

Dominik Kretschmann

Monika Kretschmann

Aleksandra Królak-Wąsowicz

Adelajda Lebioda

Małgorzata Lisowska

Karolina Moroz

Susanne Schade

Kornelia Trzęsowska

Janusz Waligóra

dr Kazimierz Wóycicki

Wrocławskie Towarzystwo Gitarowe

Autorzy zdjęć:

Maciej Margielski

Artur Pawłowski

Andrzej Ślusarczyk

Nauczyciele i uczestnicy projektów

Wolontariusze

Archiwum Fundacji „Krzyżowa”

dla Porozumienia Europejskiego

Projekt graficzny:

Marta Ciućka / M-art

Spis treści:

Słowo wstępne - Zarząd Fundacji „Krzyżowa”	3
Słowo wstępne - Wójt Gminy Świdnica	4-5
Obchody 25. rocznicy Mszy Pojednania	6-9
Wystawa „Odwaga i pojednanie”	10-11
Wykaz projektów i kronika wydarzeń 2014	12-32
Statystyki	33
Projekty unijne	34-36
Partnerzy i sponsorzy	37
Gremia	38
Kontakty	38
System Pro Bono	39

Publikacja powstała dzięki wsparciu:

25 lat
1989-2014

krzyżowa
kreisau

Szanowni Państwo, Drodzy Przyjaciele!

W życiu Fundacji „Krzyżowa” rok 2014 wyróżnia się w sposób szczególny. Upłynęło 25 lat od czerwcowej konferencji „Chrześcijanin w społeczeństwie” i historycznej Mszy Pojednania w listopadzie 1989 roku - obydwie te wydarzenia wpisują się w historię powstania naszej instytucji.

Otwarcie nowej wystawy „Odwaga i Pojednanie” przez premier Ewę Kopacz oraz kanclerz Angelę Merkel zwiędziło nie tylko tegoroczne uroczystości jubileuszowe, ale także pracę Fundacji ostatnich kilku lat. Medialne echo towarzyszące wizycie szefowych rządów Polski i Niemiec w Krzyżowej, przypomniało milionom osób w całej Europie o symbolicznym znaczeniu małej dolnośląskiej wsi dla stosunków polsko-niemieckich.

Dobre relacje między dwoma krajami są darem, a zarazem czymś, nad czym należy i warto nieustannie pracować. Pokazał to w ubiegłym roku konflikt rosyjsko-ukraiński. Wojna u naszych wschodnich sąsiadów jest odczuwalna i widoczna także w Krzyżowej: ukraińskim szkołom i organizacjom dużo trudniej jest obecnie zorganizować i sfinansować pobyt za granicą. Wraz z naszymi partnerami robimy wszystko, co w naszej mocy, by pomóc im w utrzymaniu współpracy i kontaktów z europejskimi organizacjami. Dzięki podejmowanym wysiłkom liczba projektów z Ukrainą w 2014 utrzymała się w Krzyżowej na stałym wysokim poziomie.

Wśród tematów prawie dwustu projektów zrealizowanych w minionym roku, poruszane były między innymi takie kwestie jak bieżąca sytuacja polityczna na wschodzie Europy, rocznica Mszy Pojednania, 25-lecie przetomu roku '89 w Polsce, Niemczech i Europie Środkowo-Wschodniej, historia dziejów lokalnych. Jak co

roku odbyły się także projekty inkluzyjne i artystyczne, które są na stałe wpisane w program naszej instytucji. Na łamach niniejszego sprawozdania przedstawiamy szczegółowo jedynie wybrane wydarzenia, natomiast do publikacji załączamy ich pełną listę.

25 lat to również okres, po którym nadchodzi czas na remonty i inwestycje. Rok 2013 stał pod znakiem modernizacji systemu ogrzewania, natomiast w 2014 dzięki finansowemu wsparciu na mocy deklaracji Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Rządu Republiki Federalnej Niemiec zakończyliśmy pierwszy etap remontu budynku „Stajnia”. Nowe pokoje pachną świeżością i cieszą gości, mamy jednak świadomość konieczności dalszych prac i wiemy, że skala potrzeb jest tu ogromna. Wszystkim darczyńcom i sponsorom, dzięki którym mogliśmy podnieść standard ośrodka, serdecznie dziękujemy. Na str. 37 publikujemy pełną listę instytucji wspierających finansowo naszą działalność i inwestycje w ubiegłym roku.

Jesteśmy wdzięczni licznym gościom i partnerom – szkołom, fundacjom, parafiom, firmom, stowarzyszeniom, miastom i gminom - za to, że stale odkrywają Krzyżową dla siebie. Wspólnie z Wami tworzymy kolejne projekty i wyznaczamy nowe kierunki działania. To miejsce tętni życiem właśnie dzięki Wam, którzy tu przyjeżdżacie, spotykacie się, uczycie, pracujecie i bawicie.

Serdecznie zachęcamy do lektury niniejszej publikacji i zapraszamy do Krzyżowej.

Zarząd Fundacji „Krzyżowa”

Monika Kretschmann

Rafał Borkowski

dr Kazimierz Wóycicki

Gmina Świdnica

Gmina Świdnica to cel podróży wypoczynkowych, miejsce do uprawiania aktywnej turystyki, spotkań z historią, kulturą i tradycją, a także miejsce zabawy podczas licznych imprez plenerowych.

Malownicze położenie i dogodne warunki stwarzane przez władze gminy każdego roku przyciągają nowych mieszkańców. Na przestrzeni ostatnich 25 lat na zamieszkanie w 33 sołectwach, które tworzą gminę Świdnica zdecydowało się ponad dwa tysiące nowych mieszkańców.

Zróznicowanie terenu pozwala każdemu z odwiedzających gminę Świdnica znaleźć to, co najpiękniejsze w przyrodzie: tereny nizinne, górzyste, lasy. Część wschodnia gminy leży i graniczy z pięknym Parkiem Krajobrazowym Masywu Ślęży, zaś zachodnia z Parkiem Krajobrazowym „Książ”. Miłośnikom aktywnego wypoczynku oferujemy transeuropejski rowerowy „Szlak bursztynowy” Eurovelo nr 9 prowadzący od Bałtyku aż do Adriatyku. W naszej ofercie sportowo-rekreacyjnej znajduje się pełnowymiarowa hala sportowa, przy centrum edukacyjnym w Witoszowie Dolnym. Obok hali powstały pomieszczenia towarzyszące – siłownia, sala do squash, profesjonalna ścianka wspinaczkowa, sala fitness. Dla turystów ceniących sobie zalety aktywnego wypoczynku znakomitą propozycją będzie skorzystanie z oferty Szkolnego Schroniska Młodzieżowego w Lubachowie. Lokalizacja obiektu, z dala od miejskiego zgiełku, daje możliwość wspaniałego wypoczynku, turystyki pieszej - nordic walking i rowerowej. Placówka dysponuje 51 miejscami noclegowymi w 14 pokojach, z pełnym węzłem sanitarnym. Obiekt przystosowany jest do obsługi osób niepełnosprawnych.

Potencjał gminy Świdnica uwarunkowany jest kilkoma czynnikami. Najważniejsze to: korzystne położenie geograficzne, bliskość do stolicy

Dolnego Śląska i portu lotniczego (ok. 50 km), ważne szlaki komunikacyjne i liczne atrakcje turystyczne. W ostatnich 10 latach na inwestycje w gminie Świdnica przeznaczono ponad 120 mln zł, w tym aż 39 mln zł to środki z Unii Europejskiej. Na przestrzeni ostatnich 10 lat (2004-2014) najwięcej środków unijnych zainwestowano w infrastrukturę i ochronę środowiska, następnie kulturę, sport i rekreację, oświatę, odnowę i rozwój wsi oraz kapitał ludzki. W czerwcu 2008 r. nakładem 1,15 mln zł wybudowano nowy odcinek drogi gminnej łączący sołectwo Krzyżowa z drogą wojewódzką nr 382 o długości ponad 1,4 km. Zalety

nowego rozwiązania docenili już turyści licznie odwiedzający Fundację „Krzyżowa”, nie tylko z Polski ale i z Europy oraz goście uczestniczący w licznych konferencjach i warsztatach. Tylko w ostatnim roku dawną siedzibę rodu von Moltke odwiedziło ponad 16 tys. osób.

60 km na południowy zachód od Wrocławia, gdzie Góry Sowie przechodzą w płaską wyżynę, leży Krzyżowa. Krajobraz przedgórza wygląda niczym wzięty z obrazu: na północnym wschodzie Ślęża, na południu i południowym zachodzie Góry Sowie, a na północnym zachodzie Świdnica z widoczną z daleka wieżą Katedry Świdnickiej.

U stóp wije się wśród uroczych tąk rzeka Piława, zmierzając ku niewielkiej dolinie i znajdującemu się tam majątkowi ziemskiemu. Kiedyś włości niemieckiej rodziny von Moltke, dzisiaj ośrodek Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego.

Jesteśmy dumni z faktu, że Krzyżowa znajduje się w gminie Świdnica. Mówimy, że to nasza perełka, nasze okno na świat. W tym miejscu manifestuje się europejska historia, a przede wszystkim historia Polski i Niemiec. **To właśnie w Krzyżowej, 12 listopada 1989 r. miało miejsce historyczne spotkanie ówczesnego kanclerza Niemiec Helmuta Kohla i premiera RP Tadeusza Mazowieckiego. Słynny ZNAK POKOJU, który przekazali sobie szefowie obu rządów, zapoczątkował nowy rozdział w stosunkach polsko-niemieckich.**

W 25. rocznicę tych wydarzeń premier RP Ewa Kopacz i kanclerz Niemiec Angela Merkel otworzyły w Krzyżowej wystawę „Odważa i pojednanie”. Ekspozycja opowiada o trudnej przeszłości, historii ale i drodze ku pojednaniu.

W pojednaniu Polaków i Niemców istotne są oddolne inicjatywy. Działania społeczeństwa obywatelskiego są aktualne i uczą nas, że pewne, na pozór mało istotne działania oddolne, mają ogromną moc i mogą zmieniać rzeczywistość. To dzięki takim wystawom, jak ta w Krzyżowej,

możemy w nowoczesnej, atrakcyjnej edukacyjnie formie przekazywać kolejnym pokoleniom, szczególnie tym najmłodszym, wiedzę historyczną i zachęcać do rozmowy o swojej własnej i o wspólnej historii. Bowiem nic nie jest dane raz na zawsze, a dobre relacje między Polakami a Niemcami w dalszym ciągu wymagają pracy.

Krzyżowa jest obecnie miejscem międzynarodowych spotkań młodzieży z całej Europy. Cieszę się, że nasza młodzież gimnazjalna z terenu gminy Świdnica czynnie uczestniczy w licznych projektach realizowanych przez Fundację „Krzyżowa”. To właśnie Krzyżowa połączyła gminę Świdnica i niemieckie miasto Lampertheim, gdzie urodził się Alfred Delp, jeden z działaczy „Křęgu z Krzyżowej”. W Krzyżowej podpisaliśmy pierwszą umowę partnerską z niemiecką gminą Lampertheim oraz kolejne z Maldegem (Belgia), Żukowo (Polska, pow. kartuski). Krzyżowa gościła również naszych seniorów z Bystrzycy Górnej i seniorów z Saksonii, którzy co roku spotykają się tam, dotykając trudnych tematów II wojny światowej. Właściwie wszystkie nasze uroczystości, czy spotkania, organizujemy w Krzyżowej, aby ukazać piękno tego miejsca, jego duszę i specyficzny klimat, który panuje tutaj bez względu na porę roku i aurę. Podczas spotkań wykorzystujemy doskonałą infrastrukturę jaka jest do dyspozycji w Krzyżowej. Dowodem na to jest

organizacja dożynek gminnych, festynów rodzinnych oraz wielu międzynarodowych wymian szkolnych, seminariów, konferencji, szkoleń oraz warsztatów naukowych, historycznych i artystycznych, w których biorą udział mieszkańcy naszej gminy. Właśnie w Krzyżowej w 2014 roku mogliśmy podziwiać rekordową liczbę misternie wykonanych wieńców dożynkowych, barwne stragany, delectowac się smacznymi, zdrowymi potrawami, podczas Święta Płonów Gminy Świdnica.

Krzyżowa to miejsce debat o problemach i przyszłości Dolnego Śląska i Europy. Historia Krzyżowej skłania do nieformalnych rozmów lokalnych liderów, poznania się i wymiany doświadczeń. Można uznać Krzyżową za kuźnię konkretnych pomysłów i rozwiązań, które później mogą być wdrażane przez wiele lokalnych samorządów. Pragnęłabym, aby Krzyżowa stała się wizytówką Dolnego Śląska, promowaną nie tylko przez władze gminy, czy powiatu ale przede wszystkim przez władze wojewódzkie. To powinno być takie centrum różnych programów integracyjnych dla młodzieży i seniorów. Moim marzeniem jest, aby na terenie Fundacji powstała międzynarodowa szkoła.

**Serdecznie zapraszam,
Wójt Gminy Świdnica
Teresa Mazurek**

„Iść razem - pojednani w prawdzie i miłości”. Obchody 25. rocznicy Mszy Pojednania w Krzyżowej.

Wtedy, 25 lat temu, było niesłychanie zimno, ale „ten chłód klimatyczny był niczym w porównaniu do chłodu, chciałoby się rzec, duchowego” - wspominał 12 listopada arcybiskup Alfons Nossol podczas jubileuszowego nabożeństwa ekumenicznego w Krzyżowej z okazji 25. rocznicy Mszy Pojednania.

Katarzyna Śmiechowicz

Nabożeństwo ekumeniczne koncelebrowane przez arcybiskupa Nossola i biskupa ewangelickiego Ryszarda Bogusza było częścią obchodów jubileuszu 25. rocznicy Mszy Pojednania w Krzyżowej. W nabożeństwie, prowadzonym w języku polskim i niemieckim, wzięto udział blisko 500 osób.

Wśród nich nie zabrakło założycieli Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, Pani Ewy Unger, Pana Kazimierza Czaplńskiego, a także Pani Hany Jarodzkiej. Gościliśmy również członków rodziny von Moltke, przedstawicieli gremiów Fundacji, jak i przedstawicieli najwyższych państwowych i lokalnych władz. Wśród uczestników nabożeństwa byli również obecni przedstawiciele mniejszości niemieckich m.in. z Wrocławia, Wałbrzycha, Opola i Raciborza. Nie możemy również nie wspomnieć o obecnej młodzieży, która jeszcze późnym wieczorem 12 listopada zasiadła wraz z arcybiskupem do rozmowy kominkowej, aby wysłuchać opowieści o roku '89 i przemianach, jakie później nastąpiły w narracji polsko-niemieckiej.

„Czas wznoszenia murów minął. Rozpoczęła się epoka budowania mostów, które nie zasypują rowów, ale czynią ludzi dostępnymi” - podkreślił w homilii arcybiskup Nossol. Usłyszeliśmy również jak ważne znaczenie w tej 25-letniej historii budowania porozumienia odgrywa Fundacja „Krzyżowa” - „Tamta wizyta zaowocowała m.in. wspólną decyzją rządów Polski i Niemiec o odbudowie majątku w Krzyżowej na cele ośrodka, krzewiącego pokój i współpracę między narodami. I dziś mamy wspaniałe działającą Fundację „Krzyżowa”, która znana jest w całym świecie” - powiedział arcybiskup.

Nabożeństwo było pierwszym z trzech elementów, z których złożone były obchody 25. rocznicy Mszy Pojednania. Drugim etapem upamiętniającym wydarzenia sprzed 25 lat była dwudniowa międzynarodowa konferencja pt. „25 lat polsko-niemieckiego pojednania. Znaczenie dla Europy i przykład dla świata”. Konferencję otworzyła swoim przemówieniem Pani Henryka Mościcka-Dendys, Podsekretarz stanu ds. parlamentarnych, polityki europejskiej i praw człowieka.

Jubileusz był dobrym momentem na debatę o sąsiedzkich relacjach obu krajów i chwilą na przemyślenie planów na przyszłość. Debatę składała się z 4 paneli dyskusyjnych: „Pojednanie jako zadanie globalne”, „Droga Polaków i Niemców do Pojednania”, „Pojednanie dla

dobrej polityki", „Polska i Niemcy razem. Nowa konfiguracja w Europie". W dyskusjach panelowych udział wzięli m.in.: dr Volodymyr Turychnovsky (Ukrainian Catholic University), dr Woondo Choi (The Northeast Asian History Foundation, Korea Pd.), dr Seiko Mimaki (Edwin O. Reischauer Center for Asian Studies SAIS), Elżbieta Sobótko (Konsul Generalna RP w Kolonii (2001-2006) i Monachium (2006-2012), dr hab. Andrzej Kunert (Sekretarz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa), dr Robert Żurek (Dyrektor IPN Wrocław), Stephan Erb (Dyrektor zarządzający „Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży”), Günter Saathoff (Zarząd Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość), Elisabeth Wolbers (Konsul Generalna Niemiec we Wrocławiu).

Ostatnim elementem obchodów jubileuszu były realizowane w listopadzie i grudniu warsztaty z młodzieżą na temat Mszy Pojednania, które prowadzone były w ramach wymian w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży w Krzyżowej.

25-lecie Mszy Pojednania było tematem wielu warsztatów podczas ubiegłorocznej pracy z młodzieżą. Młodzież poznawała historię polsko-niemieckich stosunków w XX w., a także znaczenie Mszy Pojednania, która była przetomowym i symbolicznym elementem polsko-niemieckich kontaktów.

Szczególnie inspirująca była dla mnie praca z młodzieżą podczas polsko-niemiecko-ukraińskich spotkań młodzieży. Młodzież z Ukrainy szukała w historii polsko-niemieckiego pojednania analogii do aktualnej sytuacji politycznej swojego kraju, który płaci wysoką cenę za próbę uzyskania europejskiej tożsamości. Historia sukcesu polsko-niemieckiego pojednania skłaniała młodych Ukraińców do refleksji, czy i kiedy wyciągnięcie ręki do ich rosyjskich sąsiadów będzie możliwe, tak jak było to możliwe w kontekście polsko-niemieckim. Analizując polsko-niemiecką współczesność, która jest przykładem dwudziestu pięciu lat dobrego sąsiedztwa, jednogłośnie stwierdzali, że tak powinno być zawsze i że to ich wielki cel.

Małgorzata Lisowska
specjalistka ds. projektów edukacyjnych MDSM Krzyżowa

Organizatorzy

Komitet Organizacyjny Obchodów

Projekt współfinansowany przez

Mecenat

Partnerzy wspierający

Patronat medialny

Krzyżowa jako miejsce dialogu polsko-niemieckiego

Pod tym tytułem kryją się refleksje osób zaangażowanych w sprawy Krzyżowej na temat potencjału tego miejsca i jego dziedzictwa dla stosunków polsko-niemieckich w integrującej się Europie. Podejmowane są tematy związane ze specyfiką polsko-niemieckiego pojednania w kontekście jedności Europy, z percepcją Kręgu z Krzyżowej w Polsce i Niemczech oraz z edukacją historyczną i obywatelską w Krzyżowej.

Publikacja powstała w ramach projektu pt.: „Stan i perspektywy narracji Krzyżowej w Polsce i Niemczech – analiza naukowa”, realizowanym przez Fundację „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego, Forschungsstelle Gedenkstätte Deutscher Widerstand w Berlinie i Instytut Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Projekt wspierany przez Polsko-Niemiecką Fundację na rzecz Nauki we Frankfurcie nad Odrą. Zapraszamy do lektury, również online: www.krzyzowa.org.pl

20 listopada 2014 roku, z okazji 25. rocznicy Mszy Pojednania, w Krzyżowej spotkały się premier Polski Ewa Kopacz i kanclerz Niemiec Angela Merkel.

20 listopada 2014 roku z okazji 25. rocznicy Mszy Pojednania oczy całego świata po raz kolejny zwróciły się ku Krzyżowej – miejscu symbolicznego pojednania polsko-niemieckiego. Tym razem siedzibę Fundacji odwiedziły Pani Premier Ewa Kopacz oraz Pani Kanclerz Angela Merkel, aby wziąć udział w uroczystościach z okazji 25. rocznicy Mszy Pojednania w Krzyżowej oraz uroczystie otworzyć wystawę plenerową „Odważność i pojednanie”, przygotowaną przez Muzeum Historii Polski.

Katarzyna Śmiechowicz

Witając Panią Premier oraz Panią Kanclerz Rafał Borkowski, Dyrektor Zarządzający Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, wspominał: „Przed dwudziestoma pięcioma laty, tu w Krzyżowej działa się historia. Pierwszy niekomunistyczny premier Polski Tadeusz Mazowiecki oraz Kanclerz jednoczących się Niemiec Helmut Kohl przekazali sobie znak pokoju. Tu w Krzyżowej, na tym placu. To, że ten gest przeszedł do historii, a pamiętna Msza nazywana jest dzisiaj Mszą Pojednania, z wdzięcznością nie tylko wymienionym dwóm mężom stanu. Swój znaczący udział mieli w tym obywatele z Polski i Niemiec. Wielu mądrych i odważnych Polaków i Niemców budowało od lat powojennych pojednanie polsko-niemieckie, tak, aby w '89 roku Premier Mazowiecki i Kanclerz Kohl mogli postawić kropkę nad i.” Premier Ewa Kopacz powiedziała w swoim przemówieniu, że pojednanie Helmuta Kohla oraz Tadeusza Mazowieckiego było mocnym symbolem, znakiem, w którym przejawia się pokora, a gest ten miał wymiar etyczny. Za nim poszły dobre zmiany społeczne i polityczne w stosunkach obu krajów. „Dzisiaj młodzież w Krzyżowej powinna mieć możliwość poznać i zrozumieć naszą wspólną historię. W 1989 r. wolna Polska opowiedziała się za zjednoczeniem RFN i NRD. Stało za tym przekonanie, że jest to najlepsza rekonstrukcja przyszłości. Niemcy zaś zro-

mieli, że dla nich ważna jest stabilna politycznie Polska” – zaznaczyła Ewa Kopacz. Premier stwierdziła, że dzisiaj przejawem pojednania są różne instytucje, jak Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, współpraca samorządów oraz wymiany Uniwersytetów. Premier Kopacz wyznała, że cieszy się, iż dzisiaj z szacunkiem możemy odnieść się do odwagi, którą pokazano w czasie pojednania sprzed 25 lat. Pani Kanclerz Angela Merkel podkreśliła, że Krzyżowa oznacza dziś pojednanie, rozumienie oraz partnerstwo. „Dziś pamiętamy, wspominamy tamte wydarzenia, aby wyciągnąć wnioski dla nas i dla przyszłych pokoleń.” Merkel wspo-

mnieniami sięgnęła do 1989 roku, kiedy 9. listopada runął mur berliński. Stało się to dzięki stale rosnącemu pragnieniu narodu niemieckiego do wolności. Przyznała, że gdyby zabrakło wolnościowego zaangażowania Polaków, nie byłoby dziś wolnej Europy.

Niemiecka Kanclerz nawiązała również do obecnej sytuacji politycznej Europy i świata. Jej zdaniem z Rosją należy rozmawiać. „Jesteśmy świadomi, że możemy tylko wspólnie z Rosją na dłuższą metę i długoterminowo zapewnić bezpieczeństwo Europy, i dlatego sankcje nie są dla nas celem samym w sobie, tylko musimy prowadzić dialog z Rosją.”

W uroczystości wzięły również udział profesor Władysław Bartoszewski, który w swoim przemówieniu podkreślił, że Krzyżowa jest wyrazem pojednania, wypracowanego w duchu zasad fundamentalnych dla Europy chrześcijańskiej i Europy Karola Wielkiego, a nie w duchu nazistowskim. Bartoszewski wspominał, że wśród jego współwięźniów z byłego nazistowskiego obozu Auschwitz, był prawdopodobnie jedynym, który dążył do pojednania z narodem niemieckim. „Być może nie jest to do końca zrozumiałe dla przeciętnego człowieka, ale podkreślam, że to nie ja się zmieniłem, ale zmieniły się Niemcy. Do pojednania była wówczas potrzebna odwaga, tak jak głosi nazwa wystawy.”

Zdaniem Profesora fakt, że możemy dziś gościć kanclerz Niemiec, jest pewnego rodzaju światowym fenomenem i wiele krajów, m.in. państwa azjatyckie mogą się od nas uczyć symbolu Krzyżowej.

Arcybiskup Alfons Nossol, który 25 lat temu koncelebrował Mszę Pojednania, zaznaczył, iż dzisiaj „Krzyżowa stała się ikoną pojednania polsko – niemieckiego i jest wzorcem

dla Europy, a może i dla świata". 12. listopada 2014 r., w trakcie kazania na nabożeństwie ekumenicznym, arcybiskup przypomniał wszystkim zgromadzonym, że ten, który wybacza, zwycięża pierwszy.

Nikt nie ma wątpliwości, że Europa uległa ogromnym zmianom od roku 1989. Zmieniła się także Krzyżowa, co podkreśla Dominik Kretschmann – kierownik Miejsca Pamięci w Krzyżowej. Wspomnił, że pracownicy Muzeum Historii Polski, którzy przyjechali do Fundacji w celu rozpoczęcia prac nad wystawą, byli zaskoczeni, jak bardzo zmieniło się to miejsce po upływie ćwierć wieku.

Po przemówieniach nastąpiło uroczyste otwarcie wystawy plenerowej „Odwaga i pojednanie”, której kuratorami są dr hab. Waldemar Czachur oraz dr Kazimierz Wóycicki. Wystawa została zrealizowana przez Muzeum Historii Polski w Warszawie, we współpracy z Fundacją „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i w całości została poświęcona niełatwej drodze Polaków i Niemców do pojednania i partnerstwa w Europie. Robert Kostro, dyrektor

Muzeum Historii Polski, podkreślił, że „wystawa poświęcona jest odpuszczeniu innym”. Jego zdaniem Msza Pojednania była symbolicznym zamknięciem niezwykle trudnego i bolesnego etapu w historii obu krajów po roku 1939.

Kostro powiedział, że projekt był ogromnym wyzwaniem merytorycznym, ponieważ miał wiele poziomów, jak np. działania środowisk katolickich w latach 80-tych oraz współzależność pojednania od obu stron. Wymiar praktyczny planowania wystawy stawiał pytania, jak umieścić ją w zabytkowym założeniu Krzyżowej. Symboliczne jest to, że w labiryncie pojednania, którego dostówny kształt przyjęła wystawa, można zgubić wyjście, ale również je znaleźć. „Pokazujemy agresję nazistowskich Niemiec na Polskę, ale także krzywdy, jakich doznała ludność niemiecka od Polaków po 1945 r. Na jednej ze ścian widzimy także gest Willy’ego Branta. Wystawa ma formę otwartą, ponieważ historia toczy się dalej”. Dyrektor Muzeum Historii Polski podziękował Fundacji „Krzyżowa” za stałą gościnę.

Ostatnim etapem wizyty Pani Premier i Pani Kanclerz był udział

w nabożeństwie w Kościele Pokoju w Świdnicy – miejscu, które również stanowi symbol pojednania polsko-niemieckiego.

Uroczystości 25. lecia Mszy Pojednania trwały od 12 listopada i osiągnęły swój punkt kulminacyjny 20.11. podczas wizyty Pani Premier i Pani Kanclerz. Każdy z obecnych podkreślał rolę, jaką w procesie pojednania odgrywa działalność Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego. Pracę na rzecz młodzieży i wychowywania pokoleń w duchu pojednania i zrozumienia.

Dla mnie osobiście wielkim przeżyciem była możliwość bycia częścią szczególnego wydarzenia na skalę Polski, jakim była wizyta Pani Premier Ewy Kopacz i Pani Kanclerz Angeli Merkel w Krzyżowej. Przedmówcą obu Pań był były minister spraw zagranicznych prof. Władysław Bartoszewski. Wysłuchanie na żywo przemówienia Pana Bartoszewskiego, świadka czasu, byłego więźnia KL Auschwitz było bardzo wzruszającym momentem i pozostanie dla mnie pewnego rodzaju dziedzictwem duchowym.

Bartłomiej Gasiulewicz
specjalista ds. projektów edukacyjnych
MDSM Krzyżowa

Odwaga i Pojednanie - nowa stała wystawa w Krzyżowej

Krzyżowa jest miejscem polsko-niemieckiego pojednania, miejscem, które za sprawą znaku pokoju, jaki przekazali sobie w 1989 premier RP Tadeusz Mazowiecki i kanclerz Niemiec Helmut Kohl, jak żadne inne stało się symbolem zbliżenia i pojednania między obydwo-ma krajami.

Dominik Kretschmann

Ale kto i w jaki sposób zainicjował tę drogę?

Za tymi pytaniami podąża nowa wystawa stała w Krzyżowej pt. „Odwaga i pojednanie”.

Projekt wystawy - finansowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP oraz wykonany pod auspicjami Muzeum Historii Polski - został wprowadzicie bardzo szybko, bo w przeciągu półtora roku, zrealizowany, jednak historia jego początku sięga o wiele dalej.

Jeszcze do niedawna w Krzyżowej w różnych miejscach - w szczególności na wystawie stałej w Pałacu oraz w Domu na Wzgórzu odwiedzający mieli możliwość poznawania przede wszystkim historii Kręgu z Krzyżowej. Tematyka związana z Mszą Pojednania była co prawda ważnym aspektem poruszonym podczas oprowadzeń, jednakże pozostawała ona mało dostępna dla gości indywidualnych, którzy nie mieli okazji skorzystać ze spaceru z przewodnikiem. Tym samym słabo widoczny pozostawał zarówno polsko-niemiecki i polski aspekt Krzyżowej, jak i kontekst historyczny pojednania oraz samej Mszy. Już przed laty uwagę na tę sytuację zwrócił Tadeusz Mazowiecki, który stwierdził, że mamy do czynienia z przykrą luką. Ta luka została teraz wypełniona.

Co ważne, wystawa nie opowiada o polsko-niemieckim pojednaniu jak o linearnie przebiegającym paśmie sukcesów. Architekci wystawy

z wrocławskiego biura Sowa-Szenk, bazując na koncepcji i tekstach kuratorów wystawy dr Kazimierza Wóycickiego i dr Waldemara Czachura, znaleźli formę, która wciąga odwiedzających w historię i jak labirynt zmusza do podejmowania decyzji. W zależności od dokonanego wyboru, można albo odkrywać nowe aspekty, albo znaleźć się w ogrodzie między „Stajnią” a „Domem Ogrodnika” - bo właśnie to miejsce zostało wybrane na lokalizację wystawy.

W całym procesie zbliżenia i pojednania między Polską a Niemcami niewiarygodne wręcz wydaje się jego tło historyczne, którym jest prowadzona przeciwko Polsce druga wojna światowa, siejąca terror i zniszczenie. W tym momencie wystawa się zaczyna. Po-

Chciałbym, aby jak największa liczba gości odwiedzających Krzyżową zgłębiła treść tej wystawy i znalazła chwilę na refleksję nad jej przesłaniem. Mam tu na myśli nie tylko Polaków i Niemców, ale także przedstawicieli innych narodów, którzy z pewnością są w stanie odnaleźć przynajmniej jeden element dotyczący ich historii lub tożsamości.

Bartłomiej Gasiulewicz
specjalista ds. projektów edukacyjnych
MDSM Krzyżowa

tem mamy do czynienia z przesunięciem granic i przesiedleniami. W drugiej połowie lat 40-tych i następnie w latach pięćdziesiątych Polaków i Niemców dzieli przepaść wypełniona nieufnością i pamięcią o wy-

rzędzonych krzywdach. Sytuację komplikuje dodatkowo podział obu krajów niemieckich oraz Polski między strefy wpływów ówczesnych mocarstw. Ten impas udaje się przełamać kilka lat później.

W tym miejscu dochodzimy do podstawowego przesłania wystawy: Bariery i trudności zostają pokonane przez jednostki i ich odwagę - odwagę, aby wyciągnąć rękę w geście pojednania. Pojednanie między krajami trudno budować jedynie poprzez oświadczenia rządów, nawet jeżeli sprzyjają one wzajemnemu zbliżeniu. Prawdziwe zbliżenie musi być inicjatywą oddolną danej społeczności, a to może mieć miejsce w sytuacji, kiedy jej członkowie wytyczą drogę dialogu i porozumienia. Osoby, które jako pierwsze kroczyły drogą polsko-niemieckiego pojednania, czyniły to często ze względu na chrześcijańskie przekonania oraz w ramach struktur kościelnych. I tak podczas zwiedzania wystawy napotykamy na memorandum Kościoła Ewangelickiego w Niemczech oraz list biskupów polskich do biskupów niemieckich, czy też pielgrzymkę rowerową do Oświęcimia, zorganizowaną przez wschodnio-niemiecką Akcję „Znak Pokuty”. Wymienić możemy tu także odważne kroki osób ze świata polityki, jak np. ukłęknięcie Willy’ego Brandta przed Pomnikiem Bohaterów Getta w 1970. Niewątpliwie mocną stroną wystawy jest to, że nie opowiada o procesie zbliżenia jak o paśmie nieustających sukcesów, lecz zwraca też uwagę na ostre, często też wrogie reakcje zarówno w Niemczech po geście wykonanym przez Brandta, jak i w Polsce po wystosowaniu listu biskupów.

Reakcje te nie są jednak w stanie zatrzymać zainicjowanego procesu, jest on kontynuowany i wystawa pokazuje całe spektrum osób, które w szczególny sposób zasłużyły się dla polsko-niemieckiego pojednania, jak choćby założyciele i kluczowe postaci stowarzyszenia „Kreisau Initiative” oraz Fundacji „Krzyżowa”: Ludwig Mehlhorn, Franz von Hammerstein, czy Freya von Moltke. W tym miejscu wystawy odwiedzający mogą się zapoznać z cytatami dotyczącymi pojednania, mierząc je jednocześnie w kierunku forum - miejsca zaprojektowanego na wzór małego amfiteatru. Na ścianach instalacji zwróconych w kierunku Pałacu widzimy Mazowieckiego i Kohla przekazujących sobie znak pokoju oraz

Chciałabym zwiedzić wystawę z ludźmi, którzy są na fotografiach, ale nie z tymi w galerii postaci, czyli znanymi i ważnymi dla historii pojednania, ale z tymi, którzy zostali uchwyceni przez fotografa przypadkowo, którzy może nigdy nie dowiedzieli się, że byli na tych zdjęciach. Są to dzieci, grupy osób przesiedlanych, przypadkowy rybak, który nie patrzy w obiektyw oraz wielu innych anonimowych bohaterów wystawy.

Chciałabym poczuć ich emocje, porozmawiać z nimi, przejść labiryntem wystawy aż do forum, czyli miejsca, w którym pokazywany jest ten moment historii, którego większość z nich nie dożyła. Jestem ciekawa, o co by mnie pytali?

Co by ich zastanawiało? Co by ich dziwiło, co bawiło? Dla mnie zwiedzanie wystawy „Odważa i Pojednanie” jest przede wszystkim sprawdzianem emocjonalnym, a dopiero na drugim planie zaproszeniem do intelektualnej przygody dlatego chciałabym poczuć rzeczywisty klimat minionych czasów, żeby lepiej zrozumieć treść wystawy. Osobiste historie ludzi, którzy nie zapisali się w dziejach złotymi zgłoskami, ale żyli w tamtych czasach, są dla mnie bardzo cennym świadectwem.

Karolina Moroz
specjalistka ds. projektów edukacyjnych
MDSM Krzyżowa

szereg cytatów, które tematyzują problematykę pojawiającą się w dyskursie po 1989 r. Odwiedzający znajdą tu między innymi takie określenia jak „najdłuższe pojednanie Europy” czy „kicz pojednania”. Stojące na obrzeżach forum ławki zachęcają do spędzenia tam trochę więcej czasu - miejsca wystarczy dla kilku grup. Natomiast na środku znajdują się cztery tworzące krąg elementy - kto zna Salę Pamięci w Domu na Wzgórzu, odnajdzie tu symbolikę tamtejszego stołu. Na tych czterech blatach znajdziemy hasła i pytania zapraszające do dalszych refleksji nad odwagą i pojednaniem, do samodzielnego albo grupowego poszukiwania odpowiedzi na pytanie, co w dzisiejszych czasach wymaga odwagi, albo jak chcemy pamiętać o przeszłości.

Cała treść wystawy jest ujęta w trzech językach - polskim, niemieckim i angielskim; podobnie jak przygotowana przez Muzeum Historii Polski imponująca strona internetowa poświęcona wystawie. Znaleźć ją można pod adresem odwagaipojednanie.pl. Wizyta na tej stronie jest jednocześnie okazją, żeby jeszcze przed pobytem w Krzyżowej poczuć przedsmak nowej wystawy.

O seminariach dla nauczycieli i multiplikatorów słów kilka

Jest niedzielne popołudnie w Krzyżowej. Co chwila Jrozlega się turkot walizek na kółkach, które pędzą po kostce brukowej na dziedzińcu Fundacji. Uczestnicy seminarium powoli się zjeżdżają, zajmują pokoje. Ci, którzy mają to już za sobą, spacerują, zaglądają to tu, to tam, delektują się przyjemnymi dla oka widokami. Mijając się, kiwiają do siebie porozumiewawczo głowami i oswajają się z myślą, że w tej małej wsi przyjdzie im spędzić 5 najbliższych dni.

Daniel Bodył

Wspólny posiłek jest okazją do pierwszych rozmów, opowieści. Często okazuje się, że ktoś kogoś zna, że ktoś ma wspólnych znajomych ... Świat jest mały. Kiedy ostatnie talerze lądują na wózku z brudnymi naczyniami, do rozpoczęcia programu pozostaje już tylko kilkadziesiąt minut.

Prowadzący są odpowiednio wcześniej na miejscu i kończą przygotowywać ostatnie materiały. Z sali, w której będą zajęcia, dobiegają dźwięki przyjemnej dla ucha muzyki, a otwarte drzwi zapraszają, żeby zajrzeć do środka. Kiedy pierwsze osoby zajmują miejsca, widać na ich twarzach niepewność. Czasami też zdziwienie, bo zamiast rzędów krzesel i ławek mamy przygotowany krąg. O dziwo nigdzie nie ma też rzutnika! Czy to oznacza, że nie będzie prześwietlania grupy przy pomocy bardzo mądrych prezentacji multimedialnych?! W miarę przybywania do sali kolejnych osób, atmosfera się ożywia.

Wybija godzina zero. Dźwięk gongu uprzejmie prosi o zajęcie miejsc i uwagę. Po kilku słowach wprowadzenia w ruch idą pierwsze ćwiczenia, salę wypełnia gwar toczonych rozmów. Mimo późnej już pory, mimo długiej podróży większości uczestników, we wszystkich zdaje się wstępować świeża energia. W powietrzu czuć rozprzestrzeniające się fluidy, a w sali robi się ciepłej - mimo że temperatura w pałacowych salach oscyluje o tej porze roku w dolnym przedziale norm ciepłych. Kiedy kończymy pierwsze zajęcia, już dawno zrobiło się ciemno, a nauczyciele opuszczają salę z wypiekami na twarzy. Z tą ilością pierwszych wrażeń zapewne nie będzie łatwo zasnąć. Następnego dnia uczestnicy oswajają się coraz bardziej z otaczającą ich rzeczywistością. Przeplecione jest to jeszcze czasami ze zdziwieniem, niedowierzaniem ... tak jakby niektórzy chcieli zapytać „Co my tu właściwie robimy?”. Z czasem jednak coraz większa liczba osób coraz bardziej ochoczo rzuca się w wir wydarzeń grupowych i daje się ponieść fali. Ale są też i tacy, którzy wolą pozostać na brzegu, zanurzają tylko jeden palec, sprawdzają, jak mokra jest ta woda. Tyle wystarczy. Na pełne zanurzenie przyjdzie czas być może następnym razem.

Kolejne dni przynoszą nowe wrażenia. Uczestnicy coraz chętniej przejmują inicjatywę i czasami dają prowadzącym delikatnie do zrozumienia, że mogliby sobie już trochę odpuścić, że oni chętnie się sobą zajmą ... Zauważyć też można nowe zjawisko: Tu i ówdzie pojawiają się partnerstwa dwu- i trójstronne, które szukają czasu tylko i wyłącznie dla siebie. Pojawiają się i znikają - zawsze razem. To nauczyciele, którzy zaczęli planować wspólny projekt i wykorzystują każdą chwilę, żeby jak najwięcej omówić. Dopóki można jeszcze twarzą w twarz.

W dniu wyjazdu sprawy toczą się bardzo szybko. Ostatnie pytania, wątpliwości, kwestie do wyjaśnienia. Do tego czasu zdążyła już narosnąć w grupie tęsknota za domem, ale też żal, że seminarium się kończy. Wielu nauczycielom towarzyszy w tym momencie już ulga: Bo jest partner, jest szkic projektu i wola działania po obu stronach. Jest też przekonanie, że warto było i że trzeba tu wrócić z uczniami, żeby mogli doświadczyć czegoś podobnego do tego, co się stało udziałem uczestników seminarium.

Ta historia jest pisana ciągle na nowo - za każdym razem, kiedy realizujemy w Krzyżowej seminaria dla nauczycieli i multiplikatorów wymian młodzieży - zarówno szkolnych, jak i pozaszkolnych. W roku 2014 odbyły się cztery projekty tego typu. Trzy z nich były polsko-niemieckie, a w jednym udział wzięli także nauczyciele z Ukrainy.

Seminaria te cieszą się niezmiernie dużym zainteresowaniem, a uczestnicy cenią sobie przede wszystkim sposób prowadzenia zajęć. Elementy frontalne, w których dominuje przekaz prowadzącego, są ograniczone do minimum i zajmują mały procent całego programu. Natomiast w zdecydowanej większości zajęć dominują metody aktywne. Chcemy w ten sposób zarażać nauczycieli pasją do całościowego uczenia się, które angażuje wiele zmysłów. Dzięki takiemu sposobowi pracy, uczestnicy nie otrzymują suchej wiedzy, lecz ćwiczą i rozwijają konkretne umiejętności, które w wymierny sposób będą mogli wykorzystać podczas realizacji przyszłych projektów.

5 dni - bo tyle zazwyczaj trwa tego typu seminarium - to bardzo mało czasu. Dlatego staramy się wykorzystać każdą minutę, którą mamy do dyspozycji. Pracujemy intensywnie, czasami uczestnicy są zdania, że programu jest za dużo. Ale to dla nas dobry znak i sygnał, że wykorzystujemy dostępny nam czas optymalnie. Cieszymy się także, kiedy nauczyciele podkreślają, że w końcu trafili na szkolenie, w którym przerwy kawowe nie są najciekawszymi elementami programu.

Uczestnicy naszych seminariów na przełomie listopada i grudnia byli jednymi z pierwszych, którzy mogli zobaczyć naszą nową wystawę pt. „Odwaga i pojednanie”. Została ona bardzo pozytywnie odebrana. Wśród komentarzy powtarzało się stwierdzenie, że niewątpliwie

najmocniejszą stroną wystawy jest jej forma przekazu, dzięki której powstaje przestrzeń do ciekawych zajęć historycznych. Młodzież, dla której druga wojna światowa i lata powojenne to już bardzo odległe czasy, może na wystawie nie tylko zdobyć informacje o historii, ale tę historię także w pewnym sensie przeżyć, ponieważ instalacja oprócz przekazu treści ma oddziaływać także na emocje. I - jak stwierdzili uczestnicy - oddziałuje: „Forma jest niewątpliwie ciekawa, przyciąga uwagę i zachęca do podróży po meandrach ówczesnych wydarzeń”.

I na koniec jeszcze kilka słów o „Z dwóch zrób trzy”, polsko-niemiecko-ukraińskim seminarium, realizowanym już od wielu lat każdorazowo wczesną wiosną. Była to pierwsza tego typu impreza w naszym jubileuszowym roku, a wystawa „Odwaga i pojednanie” istniała wtedy tylko na papierze. Natomiast - co istotne - był to pierwszy projekt z Ukrainą, od kiedy u naszych sąsiadów rozpoczęły się działania wojenne. Ironia losu sprawiła, że akurat ten czas był dla nas okazją do świętowania rocznicy przemian demokratycznych i odzyskania przez Polskę niepodległości.

Wraz z doniesieniami zza wschodniej granicy nad realizacją seminarium zawisł znak zapytania, a niepewność towarzyszyła nam do ostatniej chwili. Rozwiąta się ona dopiero w dniu rozpoczęcia projektu, kiedy otrzymaliśmy od naszego partnera z Ukrainy informację, że uczestnicy przekroczyli granicę. Seminarium się odbyło, powstały partnerstwa, a z tych partnerstw wspólne projekty dla młodzieży z Polski, Niemiec i Ukrainy. Ma to w pewnym sensie wymiar symboliczny, że w roku, który dla nas był jubileuszowy, a dla naszych wschodnich przyjaciół wiązał się z postępującą niepewnością co do przyszłości, udało się nam tę trójstronną współpracę zacieśnić.

Mam wybór: uczestniczę!

Pod tym hasłem odbył się w Krzyżowej cykl warsztatów dla tzw. „młodych wyborców”, którzy w wyborach samorządowych 2014 mieli prawo oddać swój pierwszy głos wyborczy.

Do udziału w warsztatach zgłosiło się w sumie 300 uczestników ze szkół ponadgimnazjalnych m.in. ze Świdnicy, Dzierżoniowa, Oławy, Oleśnicy, Sycowa oraz Wrocławia. Młodzież, w ramach dwudniowych warsztatów, realizowanych w 12. cyklach rozwijała świadomość obywatelstwa europejskiego, poznała Krzyżową jako Miejsce Pamięci, w którym pielęgnowana jest pamięć o ruchach oporu i opozycji przeciwko reżimom totalitarnym XX wieku, ale również jako symboliczne miejsce jednoczące Europę, jak również zastanawiała się nad znaczeniem wyborów do Parlamentu Europejskiego oraz przełożeniem decyzji Parlamentu Europejskiego na życie każdego obywatela.

Cykl warsztatów edukacyjnych został zrealizowany we współpracy oraz ze środków Przedstawicielstwa Regionalnego Komisji Europejskiej we Wrocławiu.

Rok pod znakiem rocznic z różnych perspektyw

Rok 2014 stał w Krzyżowej pod znakiem rocznic, jubileuszy, a także wydarzeń, które zapisały się na nowych kartach historii. 25-lecie Mszy Pojednania stało się okazją do spojrzenia wstecz, do rozmów i dyskusji o dzisiejszym znaczeniu tego wydarzenia. W narracjach dotyczących procesu, który trwa już (ponad) 25 lat i w którym przeszłość przeplata się z teraźniejszością, dominowały pojęcia takie jak wolność, odwaga i pojednanie.

Karoline Hoffmann

„Kiedy patrzę na rok 2014 z perspektywy mojej aktualnej pracy pedagogicznej w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, mam wrażenie, że był on kontinuum przeżywanych doświadczeń, w których kluczową rolę odgrywały takie elementy jak spotkanie i żywy dialog” - mówi koordynatorka projektu. Jak natomiast Krzyżowa jest postrzegana przez pokolenie, które zaczęło zbierać swoje własne doświadczenia w tym tysiącleciu? Jak dzieci i młodzież odbierają spotkania z rówieśnikami, władającymi innym językiem? Jak możemy wspólnie z młodymi ludźmi rozwijać wizję przyszłości, która uwzględni odpowiedzialne podejście do przeszłości, a ponadto będzie korespondowała z subiektywnym światem każdego z nich? Jak możemy otworzyć międzynarodowe spotkania na dzieci i młodzież z tzw. środowisk defaworyzowanych? Jakie założenia pedagogiczne i metodyczne podejścia są konieczne, aby

umożliwić dzieciom i młodzieży zmianę perspektywy i zachęcić do uczestniczenia w tworzeniu rzeczywistości społecznej obecnie i w przyszłości?

Pytania te były poddawane przez młodych ludzi pod dyskusję w ramach polsko-niemieckich spotkań młodzieży, podróży studyjnych i międzynarodowych projektów. „W zrealizowanych przeze mnie projektach i warsztatach punkt ciężkości oscylował wokół takich tematów jak edukacja świadoma istniejących uprzedzeń, edukacja antydyskryminacyjna, empowerment, partycypacja oraz edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju” - dodaje Karoline.

Najżywszy dyskurs na w/w tematy miał miejsce latem, kiedy to w lipcu i w sierpniu dzieci i młodzież z Rumunii, Ukrainy, Polski i Niemiec w kreatywny sposób pracowały z tematem projektu „Mobilność - bez granic?!” Podczas warsztatów takich jak taniec i ruch, ceramika, cyrk, filcowanie, performance art uczestnicy odkrywali swoją kreatywność, próbowali swoich sił, przekraczali własne ograniczenia. W projekcie „Kuznia Młodych Artystów”, na skrzyżowaniu edukacji kulturalnej i edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, powstała przestrzeń, w której uczestnicy mogli doświadczyć uznania i szacunku - było to wzmacniające doświadczenie, które zabrali ze sobą do swojej codzienności. Natomiast pod koniec roku młodzież multiplikatorzy zastanawiali się wspólnie, w jaki sposób tematyka zrównoważonego rozwoju może zostać pogłębiona i praktycznie zrealizowana podczas międzynarodowych spotkań młodzieży. Wypracowane zostały koncepcje metodyczne dla różnych grup docelowych, a w ramach gry symulacyjnej „Krapowa” odkrywano i poddawano refleksji alternatywne drogi działania na rzecz społecznie odpowiedzialnej i zrównoważonej koncepcji przyszłości.

„Mobilność oznacza dla mnie w 2014 też równoczesność rzeczy, przeplatanie się historii, teraźniejszości i przyszłości. W tym kontekście stajemy przed wyzwaniem, aby otwartą w listopadzie wystawę „Odwaga i pojednanie”, która kie-

ruje uwagę wstecz, na historię stosunków polsko-niemieckich, włączyć w aktualną i zorientowaną na przyszłość edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju” - podkreśla koordynatorka. Nawiązując do istniejących już podejść w pracy z historycznym znaczeniem Krzyżowej, należy w dyskursie o przeszłości stworzyć przestrzeń do refleksji nad działaniami opozycyjnymi, odwagą i pojednaniem, aby odkryć ich znaczenie dla terażniejszości. Konstruktywnym podejściem może tu być spojrzenie na wystawę poprzez subiektywny pryzmat, aby sprawić, że bohaterowie przeszłości staną się - przede wszystkim dla dzieci i młodzieży - żywymi, namacalnymi postaciami. „Ponadto uważam, że obok uwzględniania specyficz-

nego kontekstu stosunków polsko-niemieckich, coraz ważniejsza staje - ze względu na dużą heterogeniczność grup odwiedzających Krzyżową - konieczność wykraczania poza tę rzekomą dwubiegunowość. Potrzebne są koncepcje metodycznej pracy z wystawą, które będą odpowiedzią na złożoność rzeczywistości i biografii osób biorących udział w projektach w Krzyżowej. Tylko w ten sposób można utworzyć most łączący pojęcia takie jak działania opozycyjne, odwaga i pojednanie z doświadczeniami uczestników i światem, w którym żyją. Dzięki temu dzieci i młodzież będą mogli odnaleźć w tych abstrakcyjnych pojęciach konkretne znaczenia i sens” - podsumowuje koordynatorka projektu.

Remont „Stajni”

Remont i przebudowa wschodniego skrzydła budynku Stajni rozpoczęta w listopadzie 2013 r., zakończyła się w grudniu 2014 r.

W ramach remontu przebudowano dach, zmieniono układ pomieszczeń, nastąpiła wymiana podłogi, tynków wewnętrznych i zewnętrznych, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej. Zostały wymienione instalacje sanitarne i elektryczne.

W wyniku remontu polepszony został komfort cieplny budynku przez docieplenie dachu. Wykonano drenaż zewnętrzny i izolację zewnętrzną fundamentów w celu zminimalizowania wilgoci w obiekcie.

Po przeprowadzeniu prac remontowych podwyższony został standard bazy noclegowej. Powstało 11 pokoi z łazienkami dla 25-ciu gości, w tym 2 pokoje dostosowane dla osób niepełnosprawnych.

Inwestycja została zrealizowana dzięki dotacji Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, dotacji KGHM POLSKA MIEDŹ S.A. oraz ze środków własnych.

Drogi wolności. Akademia na peryferiach

Jak można rozpatrywać drogi wolności, zarówno w ujęciu indywidualnym, jak i historycznym? I co oznacza - oraz co oznaczać może - wolność w tym sensie?

Dominik Kretschmann

Już po raz drugi Fundacja „Krzyżowa” zaprosiła wspólnie z Międzynarodowym Domem Spotkań Młodości w Oświęcimiu do podążania za tymi pytaniami w ramach międzypokoleniowego, polsko-niemieckiego seminarium. Podczas gdy w 2013 r. punktami odniesienia w odkrywaniu dróg wolności były Krzyżowa i Oświęcim oraz historia każdego z tych miejsc, w roku 2014 na pierwszy plan wysunął się rok 1989. Dzięki dofinansowaniu z Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej oraz z Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodości możliwe stało się spotkanie osób w różnym wieku z obu krajów. Rok 1989 stał się przy tym kryterium podziału samej grupy: dla najmłodszych uczestników okres ten był historią znaną z opowieści, nawet jeżeli niektórzy z nich doświadczyli jej jako dzieci. Natomiast dla osób po czterdziestce była to historia żywa, czyli coś całkiem odmiennego. Seminarium zaczęło się w Oświęcimiu, a zwiedzanie miasta było pierwszym punktem programu, który skłonił uczestników do opuszczenia seminaryjnych pomieszczeń. W formie gry miejskiej przybliżone zostały lata 80-te Oświęcimia i następujące potem zmiany. W programie seminarium znalazły się także jednodniowe wizyty w miastach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie Oświęcimia i Krzyżowej. W Krakowie

grupa zwiedziła Nową Hutę i wzięła udział w spotkaniu z Bogustawem Sonikiem, który w latach 80-tych był aktywnym działaczem Solidarności, a w późniejszym okresie posłem do Parlamentu Europejskiego. W Nowej Hucie duże wrażenie na uczestnikach wywarł kościół Arka Pana oraz jego historia, która sięga czasów daleko przed 1989: Powstanie kościoła było efektem starań mieszkańców tego „wzorcowego miasta socjalistycznego”, którzy optali to wieloletnią walką o jego budowę. Natomiast w drugiej części dnia - podczas spotkania z panem Bogustawem Sonikiem - punkt ciężkości został przeniesiony na europejski wymiar roku 1989.

Po powrocie z wyjazdu grupa stworzyła listę najważniejszych wydarzeń roku 1989, a uczestnicy dzielili się przy tym swoimi osobistymi przeżyciami z tego czasu. W ten sposób dzięki wspólnej pracy możliwe stało się wielowymiarowe spojrzenie na ten okres.

Ważnym miejscem w drodze z Oświęcimia do Krzyżowej stała się Góra Świętej Anny, gdzie grupa odwiedziła miejscowy klasztor oraz tamtejsze Muzeum Czynu Powstańczego. Uwydatniły się przy tym dwa wymiary tego miejsca: sakralny i świecki. Było to idealne wprowadzenie do tematyki dotyczącej Krzyżowej i Mszy Pojednania, która w pierwotnej wersji była planowana jako nabożeństwo właśnie na Górze Świętej Anny. Msza Pojednania oraz wystawa „Odwaga i pojednanie”, stały się centralnymi tematami warsztatów w Fundacji „Krzyżowa”. Natomiast zajęcia wyjazdowe w tej części seminarium odbyły się we Wrocławiu, gdzie grupa również podążała śladami wolności. Ponieważ dzień ten był naznaczony przenikliwym zimnem, więc uczestnicy - adekwatnie do tematyki seminarium - nie omieszkali skorzystać z wolności wyboru i podczas spaceru po mieście postanowili ogrzać się w ciepłej kawiarence.

Kolejna edycja seminarium „Akademii na peryferiach” ma już wyznaczony konkretny termin: MDSM w Oświęcimiu oraz Fundacja „Krzyżowa” zachęcają do podążania drogami wolności tym razem w terminie 2-7 sierpnia 2015.

Nr	Nazwa	Uczestnicy	Organizatory	
STYCZEŃ	1	„Model Krzyżowa – taniec i ruch w pozaszkolnej edukacji włączającej” – szkolenie dla trenerów integracyjnych spotkań młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną i fizyczną	Trenerzy integracyjnych spotkań młodzieży z Ukrainy, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	2	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Warszawa – Berlin	Uczniowie z Polski i Niemiec	Zespół Szkół Hotelarsko-Turystyczno-Gastronomicznych nr 1 w Warszawie/Polska; Hermann-Hesse-Schule (Gymnasium), Berlin/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	3	„Planowanie obywatelskie na obszarach wiejskich w praktyce” – szkolenie na rzecz zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich	Uczestnicy z Polski	Stowarzyszenie dla Powiatu, Środa Śląska/Polska; Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
	4	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Młodzież z Polski, z Zespołu Szkół w Mokrzeszowie	Zespół Szkół w Mokrzeszowie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
	5	Warsztaty młodzieżowe	Uczniowie z Polski, z Zespołu Szkół w Niemczy	Zespół Szkół w Niemczy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	6	Konferencja inauguracyjna polsko-czeskiego projektu „Wallenstein”	Uczestnicy z Polski i Czech	Starostwo Powiatowe w Świdnicy/Polska; Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
	7	„PWP Szkoła Trenera dla nauczycieli z Dolnego Śląska” – szkolenie z kompetencji nauczania osób dorosłych	Nauczyciele z Dolnego Śląska	Fundacja Grone-Schulen; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	8	Polsko-izraelska wymiana szkolna Dzierżoniów – Haifa	Uczestnicy z Izraela i Polski	II Liceum Ogólnokształcące w Dzierżoniowie/Polska; The Hebrew Reali School of Haifa/Izrael; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
	9	„Trening Betzavta” – polsko-niemieckie seminarium szkoleniowe dla multiplikatorów, z metody uczenia demokracji i tolerancji	Trenerzy integracyjnych spotkań młodzieży z Serbii i Czarnogóry, Mołdawii, Ukrainy, Danii, Gruzji, Chorwacji, Armenii, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	10	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Krzepice – Marl	Uczniowie z Polski i Niemiec	Zespół Szkół w Krzepicach/Polska; Willy-Brandt-Gesamtschule Marl/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	11	„Przygoda zimowa – Razem jesteśmy silni!” – polsko-niemieckie warsztaty dla dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych	Dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych z Legnicy/Polska i Wartenburga/Niemcy	Centrum Opiekuńczo-Wychowawcze Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety/Polska; Wartenburg, Kemberg/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	12	Pobyt studyjny	Uczniowie Friedrich von Alberti Gymnasium z Bad Friedrichshall, z Niemiec	Friedrich von Alberti Gymnasium z Bad Friedrichshall/Kemberg/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	13	„Forum Dialog” – polsko-niemieckie warsztaty edukacji wielokulturowej	Uczniowie z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
	LUTY	14	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Młodzież z Polski, z Zespołu Szkół w Mokrzeszowie
15		Polsko-niemiecka wymiana szkolna Dzierżoniów – Berlin	Uczniowie szkół średnich z Polski i Niemiec	I Liceum Ogólnokształcące im. Jędrzeja Śniadeckiego w Dzierżoniowie/Polska; Nelson-Mandela-Schule Berlin/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
16		„MICC” – symulacja obrad Międzynarodowego Trybunału Karnego	Uczniowie z Danii, Węgier, Litwy, Bośni i Hercegowiny, Izraela, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
17		„Młody Paganini” – kursy mistrzowskie	Młodzi muzycy z Polski	Impresariat artystyczny „Młody Paganini” w Legnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
18		„Zielona energia szansą na rozwój miejsc pracy w województwie dolnośląskim” – zajęcia terenowe w CEE „Dom Ogrodnika”	Uczestnicy z Polski	TECHNIKA I BEZPIECZEŃSTWO Spółka z o. o./Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego
19		Półkolonie zimowe – turnus I	Dzieci z województwa dolnośląskiego	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
20		„PWP Szkoła Trenera dla nauczycieli z Dolnego Śląska” – szkolenie z kompetencji nauczania osób dorosłych	Nauczyciele z Dolnego Śląska	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
21		„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” – warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Sycowie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
22		„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” – warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	I Liceum Ogólnokształcące w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
23		Półkolonie zimowe – turnus II	Dzieci z województwa dolnośląskiego	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
24		Polsko-niemiecka wymiana szkolna Wałbrzych – St. Ottilien	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Zespół Szkół nr 1 w Wałbrzychu/Polska; Rhabanus-Maurus-Gymnasium, St. Ottilien/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
25		Warsztaty edukacji historycznej	Przedstawiciele spółdzielni socjalnych z Polski	Fundacja „Merkury”/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
26		Warsztaty młodzieżowe	Uczniowie z Polski, z Zespołu Szkół nr 14 we Wrocławiu	Zespół Szkół nr 14 we Wrocławiu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
27		„Mitologizacja ruchów oporu? Przedstawienie i znaczenie działań opozycyjnych i oporu w muzeach i miejscach pamięci” – XII Seminarium Miejsc Pamięci	Etatowi i społeczni współpracownicy Miejsc Pamięci i muzeów z krajów Wschodniej i Zachodniej Europy	Akademia Ewangelicka w Berlinie/Niemcy; Federalna Fundacja Badań nad Dyktaturą SED; Europejska Sieć „Pamięć i Solidarność”; Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
28		Warsztaty edukacji historycznej	Uczestnicy z Polski	Fundacja „Merkury”/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
29	„Z dwóch zrób trzy” – seminarium dla nauczycieli	Nauczyciele z Ukrainy, Polski i Niemiec	Stowarzyszenie Europejski Dialog Lwów/Ukraina; Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM); Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Akademia Europejska	
MARZEC ▷				

30	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Konin – Haan	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Gimnazjum nr 7 im. gen. W. Sikorskiego w Koninie/Polska; Städtisches Gymnasium Haan/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
31	„Rodzice partnerami szkoły” – kursy doskonalące	Kadra pracownicza Zespołu Szkół im. Polskich Noblistów w Walimiu	Stowarzyszenie Góry Sowie, Sokolec/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego
32	Pobyt studyjny	Uczniowie z Niemiec	Carl-Friedrich-Gauss-Gesamtschule Hemmingen/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
33	„MICC University” – symulacja obrad Międzynarodowego Trybunału Karnego	Studenci z Birmy, Serbii i Czarnogóry, Szwecji, Danii, Węgier, Izraela, Kanady, Estonii, Libanu, Holandii, Ukrainy, Słowenii, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Gruzji, Bośni i Hercegowiny, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
34	Polsko-niemiecko-ukraińska wymiana szkolna Prudnik – Haaren – Nadwirna	Młodzież z Ukrainy, Polski i Niemiec	Publiczne Gimnazjum nr 1 w Prudniku/Polska; Pfeil e. V./Niemcy; Sekundarschule Haaren Waldfeucht/Niemcy; Liceum Ogólnokształcące nr 3 w Nadwirna/Ukraina; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
35	Warsztaty edukacji historycznej	Uczestnicy z Polski	Fundacja „Merkury”/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
36	„Activists against Xenocide” – projekt na temat podejmowania oporu wobec opresji i działań w obronie praw człowieka	Młodzi filmowcy z Estonii, Węgier, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
37	Pobyt studyjny	Uczniowie z Niemiec	Montessorischule Dresden/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
38	„PWP Szkoła Trenera dla nauczycieli z Dolnego Śląska” - szkolenie z kompetencji nauczania osób dorosłych	Nauczyciele z Dolnego Śląska	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
39	„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” - warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	Liceum Ogólnokształcące nr 15 we Wrocławiu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
40	„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” - warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	„abor” Prywatne Liceum Ogólnokształcące we Wrocławiu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
41	„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” - warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	Zespół Szkół nr 3 w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
42	„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” - warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	Liceum Ogólnokształcące nr 1 Dzierżoniów/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
43	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Gimnazjaliści z Polski, ze Świdnicy	Gimnazjum nr 2 w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
44	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Wrocław – Berlin	Młodzież z Polski i Niemiec	Społeczne Liceum Ogólnokształcące Autorska Szkoła Samorozwoju ASSA/Polska; Freie Montessorischule Berlin/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
45	Pobyt studyjny	Studenci Uniwersytetu w Bonn z Niemiec	Universität Bonn/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
46	Polsko-niemiecko-izraelska wymiana szkolna Wrocław – Berlin – Rishon LeZion	Młodzież z Izraela, Polski i Niemiec	Liceum Ogólnokształcące nr XII im. Bolesława Chrobrego we Wrocławiu/Polska; Lily-Braun-Gymnasium, Berlin/Niemcy; Revivim High School, Rishon LeZion/Izrael; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
47	Zjazd motocyklistów – rozpoczęcie sezonu motocyklowego	Członkowie Stowarzyszenia Właścicieli Motocykli Harley Davidson HOG Wrocław z Polski	Członkowie Stowarzyszenia Właścicieli Motocykli Harley Davidson HOG Wrocław/Polska; Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
48	Polsko-niemiecko-ukraińska wymiana szkolna Wągrowiec – Rheinberg – Lwów	Młodzież z Ukrainy, Polski i Niemiec	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Wągrowcu/Polska; Amplonius – Gymnasium/Niemcy; Lviv Economic Lyceum/Ukraina; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
49	Pobyt studyjny	Uczniowie Albrecht Dürer Schule z Niemiec	Albrecht Dürer Schule - Friedensschule der Stadt Wiesbaden/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM

50	Tydzień Akcji „Dla przyszłości bez Czarnobyla i Fukushima” – spotkania z naocznymi świadkami katastrof elektrowni atomowych	Uczestnicy z Dolnego Śląska	Internationales Bildungs- und Begegnungswerk e.V. (IBB)/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego
51	Spotkanie szkół partnerskich, w ramach programu „Comenius”	Uczestnicy z Litwy, Węgier, Finlandii, Polski i Niemiec	Albert-Schweitzer-Gymnasium Sömmerda/Niemcy; Elsö Obudai Altálanos Iskola/ Erste Altöfener Grundschule/Węgry; Klaipėdos „Aukuro” gimnazija/Litwa; Zespół Szkół nr 1 we Wrocławiu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
52	„DogOn – włącz swojego psa” – szkolenie agility dla psów i ich przewodników	Uczestnicy z Polski	Klub „DogOn” w Świdnicy/Polska; Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
53	Warsztaty młodzieżowe	Konfirmani Gedächtniskirche Berlin z Niemiec	Fundacja Św. Jadwigi/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
54	Warsztaty młodzieżowe	Członkowie Powiatowej Rady Młodzieży ze Świdnicy	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
55	„Zielona energia szansą na rozwój miejsc pracy w województwie dolnośląskim” – zajęcia terenowe w CEE „Dom Ogrodnika”	Uczestnicy z Polski	TECHNIKA I BEZPIECZEŃSTWO Spółka z o.o.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
56	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Otwock – Olpe	Uczniowie z Polski i Niemiec	Zespół Szkół Ekonomiczno – Gastronomicznych w Otwocku/Polska; Berufskolleg des Kreises Olpe/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
57	Polsko-niemiecko-ukraińska wymiana szkolna Leszno – Tychy – Stuttgart – Chersoń	Uczniowie z Ukrainy, Polski i Niemiec	Gimnazjum nr 9 w Lesznie/Polska; Zespół Szkół nr 1 w Tychach/Polska; Königin-Olga-Stift-Gymnasium, Stuttgart/Niemcy; Khersonskii Litsei Khersonskoi oblasnoii Radu/Ukraina; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
58	„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” - warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	Zespół Szkół nr 25 we Wrocławiu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
59	„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” - warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	Zespół Szkół Hotelarsko-Turystycznych w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
60	„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” - warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	Liceum Ogólnokształcące nr II w Oleśnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
61	„MAM WYBÓR: UCZESTNICZĘ!” - warsztaty dla tzw. „młodych wyborców”	Młodzież klas starszych ze szkół ponadgimnazjalnych z Dolnego Śląska	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Oławie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
62	„PWP Szkoła Trenera dla nauczycieli z Dolnego Śląska” - szkolenie z kompetencji nauczania osób dorosłych	Nauczyciele z Dolnego Śląska	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
63	„MICC” – symulacja obrad Międzynarodowego Trybunału Karnego	Studenci z Estonii, Danii, Węgier, Litwy, Słowenii, Ugandy, Wietnamu, Holandii, RPA, Argentyny, Portugalii, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
64	„Europa jest po drodze” – pobyt studyjny	Uczestnicy z Niemiec	Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
65	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Lubartów – Düsseldorf	Młodzież z Polski i Niemiec	II Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Firleja w Lubartowie/Polska; Walter-Eucken-Berufskolleg, Düsseldorf/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
66	Warsztaty młodzieżowe	Uczestnicy z Polski	Zespół Szkół „EKOLA” Wrocław/Polska; Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
67	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Uczniowie z Polski, z Zespołu Szkół Mechanicznych w Świdnicy	Zespół Szkół Mechanicznych w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
68	Warsztaty młodzieżowe	Gimnazjaliści z Polski, z Wykrot	Gimnazjum im. Ireny Sendler w Wykrotach/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
69	Pobyt studyjny	Członkowie Bündnis Schleusingen, z Niemiec	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
70	Polsko-niemiecko-ukraińska wymiana szkolna Kowale – Tarmstedt – Gorliwka	Uczniowie szkół podstawowych z Ukrainy, Polski i Niemiec	Niepubliczna Szkoła Podstawowa i Gimnazjum im. Wandy Błęskiej w Kowalach/Polska; KGS Tarmstedt Europaschule/Niemcy; Language School nr 1 in Gorliwka/Ukraina; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
71	„Fair Life” – warsztaty dla młodzieży z mniejszymi szansami	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
72	Warsztaty dla studentów dyplomacji europejskiej	Studenci z Polski, z Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta na Uniwersytecie Wrocławskim	Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta na Uniwersytecie Wrocławskim/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
73	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Piotrków Trybunalski – Wennigsen	Uczniowie z Polski i Niemiec	Gimnazjum nr 1 w Piotrkowie Trybunalskim/Polska; Sophie-Scholl-Gesamtschule, Wennigsen/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
74	I Dolnośląski Kongres Pszczelarzy	Pszczelarze z regionu Dolnego Śląska	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”/Polska; Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
75	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Tzew – Norderstedt	Uczniowie z Polski i Niemiec	Gimnazjum nr 1 w Tzewie/Polska; Copernicus-Gymnasium Norderstedt/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
76	Polsko-niemieckie spotkanie wolontariuszy	Wolontariusze z Polski i Niemiec	LKI Niedersachsen e.V./Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
77	Pobyt studyjny	Studenci Politechniki Poznańskiej	Politechnika Poznańska, Wydział Elektryczny/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
78	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Uczniowie z Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Mokrzeszowie	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Mokrzeszowie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
79	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Rosko – Rottenburg am Neckar	Uczniowie z Polski i Niemiec	Zespół Szkół w Rosku/Polska; Eugen-Bolz Gymnasium Rottenburg am Neckar/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM

80	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Gimnazjaliści ze Świdnicy	Gimnazjum nr 2 w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
81	Warsztaty młodzieżowe	Uczniowie z Polski, ze Szkoły Podstawowej z Czerwonej Wody	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Czerwonej Wodzie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
82	„Zielona energia szansą na rozwój miejsc pracy w województwie dolnośląskim” – zajęcia terenowe w CEE „Dom Ogrodnika”	Uczestnicy z Polski	TECHNIKA I BEZPIECZEŃSTWO Spółka z o. o.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
83	Warsztaty młodzieżowe	Licealiści z Polski	Akademickie Liceum Ogólnokształcące w Legnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
84	Warsztaty młodzieżowe	Uczestnicy z Niemiec	Reisebüro und Reiseveranstalter POLEN – REISEN/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
85	„PWP Szkoła Trenera dla nauczycieli z Dolnego Śląska”- szkolenie z kompetencji nauczania osób dorosłych	Nauczyciele z Dolnego Śląska	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
86	Warsztaty historyczne dla studentów	Studenci ze Stanów Zjednoczonych Ameryki	The College at Brockport: State University of New York/USA; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
87	Polsko-niemiecko-ukraińska wymiana szkolna Oława – Niederwalgern – Winnica	Uczniowie z Ukrainy, Polski i Niemiec	Gimnazjum nr 3 im. Polskich Noblistów w Oławie/Polska; Gesamtschule Niederwalgern/Niemcy; Winnicki Kulturalno-Oświatowy Związek Polaków/Ukraina; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
88	Warsztaty młodzieżowe	Młodzież ze Świdnicy	Zespół Szkół Mechanicznych im. M. Kopernika w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
89	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Lubsko – Forst	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Niepubliczne Gimnazjum dla Młodzieży w Lubsku/Polska; Friedrich-Ludwig-Jahn Gymnasium Forst/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
90	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Radom – Leutkirch	Młodzież z Polski i Niemiec	Rada Rodziców przy Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 7 w Radomiu/Polska; Gewerbliche, Haus- und Landwirtschaftliche Schule Leutkirch/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
91	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Rzeszów – Berlin	Uczestnicy z Polski i Niemiec	III Liceum Ogólnokształcące im. C.K.Norwida w Rzeszowie/Polska; Canisius-Kolleg Berlin/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
92	XVI Dolnośląskie Spotkanie Kulturalne	Uczestnicy z Polski	Niemieckie Towarzystwo Kulturalno-Społeczne we Wrocławiu/Polska; Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
93	Podróż studyjna przyjaciół Krzyżowej	Przyjaciele Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego z Niemiec	Fundacja im. Freyi von Moltke dla Nowej Krzyżowej/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego
94	Polsko-niemieckie spotkanie studentów Poznań – Wildau	Studenci z Polski i Niemiec	Instytut Lingwistyki Stosowanej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu/Polska; Technische Hochschule Wildau/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
95	Warsztaty młodzieżowe	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Dolnośląskie Samorządowe Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Legnicy/Polska; Urząd Marszałkowski we Wrocławiu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
96	Warsztaty młodzieżowe	Muzycy z Polski	Katedralna Szkoła Muzyczna I stopnia w Poznaniu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
97	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Kłodawa – Laatzen	Uczniowie szkół średnich z Polski i Niemiec	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Kłodawa/Polska; Erich Kästner Gymnasium Laatzen/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
98	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Młodzież z Polski, z Powiatu Świdnickiego	Gimnazjum im. Szarych Szeregów w Pszenniu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
99	Targi NGO	Członkowie, pracownicy oraz zaproszeni goście Dolnośląskiej Federacji Organizacji Pozarządowych	Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego
100	„Model Współpracy Jednostek Samorządów Terytorialnych z NGO” – szkolenie	Pracownicy JST i NGO z Dolnego Śląska	Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego
101	Warsztaty kształtujące kompetencje społeczne	Uczestnicy z Polski	Zespół Szkół Prywatnych „SIGMA” Wrocław/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
102	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Zbąszynek – Frankfurt nad Menem	Młodzież z Polski i Niemiec	I Gimnazjum w Zbąszynku/Polska; Schule am Ried – Frankfurt am Main/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
103	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Suwałki – Hannover	Uczniowie szkół średnich z Polski i Niemiec	Zespół Szkół nr 1. III Liceum Ogólnokształcące im. Alfreda Lityńskiego w Suwałkach/Polska; Humboldtschule Hannover/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
104	„Dialog małych ojczyzn- seminaria historyków lokalnych” – seminarium poruszające kwestie dziejów lokalnych na Dolnym Śląsku w latach 1945-89	Uczestnicy z Polski	Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Akademia Europejska
105	Warsztaty młodzieżowe	Młodzież z Polski	Zespół Szkół nr 5 we Wrocławiu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
106	Warsztaty młodzieżowe	Uczniowie Gimnazjum Coesfeld z Niemiec	Konrad – Adenauer – Stiftung e.V. Bildungswerk Dortmund/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
107	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Leszno – Kaiserslautern	Uczniowie szkół średnich z Polski i Niemiec	III Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Lesznie/Polska; Hohenstaufen-Gymnasium Kaiserslautern/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM

108	„Zielona energia szansą na rozwój miejsc pracy w województwie dolnośląskim” – zajęcia terenowe w CEE „Dom Ogrodnika”	Uczestnicy z Polski	TECHNIKA I BEZPIECZEŃSTWO Spółka z o. o.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
109	Seminarium przygotowawcze lektorów	Lektorzy z Niemiec	Robert Bosch Stiftung GmbH/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
110	„Forum Dialog” – polsko-niemieckie warsztaty edukacji wielokulturowej	Uczniowie z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
111	„PWP Szkoła Trenera dla nauczycieli z Dolnego Śląska” – szkolenie z kompetencji nauczania osób dorosłych	Nauczyciele z Dolnego Śląska	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
112	Seminarium przygotowawcze lektorów	Lektorzy z Niemiec	Robert Bosch Stiftung GmbH/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
113	Seminarium Muzeum Śląskiego w Görlitz	Nauczyciele stażyści z Niemiec	Muzeum Śląskiego w Görlitz/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
114	Warsztaty młodzieżowe	Uczestnicy z Francji, Wielkiej Brytanii, Polski i Niemiec	Sächsische Bildungsagentur Ziel3 – Projekte, Görlitz/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
115	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Wesoła – Hohenmölsen	Uczniowie szkół średnich z Polski i Niemiec	Zespół Szkół Niepublicznych im. Emanuela Bułhaka Warszawa-Wesoła/Polska; Agricolagymnasium Hohenmölsen/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
116	„Sztuka budowania. Sztuka burzenia. Międzynarodowe Lato Artystyczne. Krzyżowa 2014” – warsztaty artystyczne	Młodzież z Litwy, Rosji, Ukrainy, Białorusi, Polski i Niemiec	Dom Kultury Dorozkarnia dz. Mokotów m.st. Warszawy/Polska; Kreisau-Initiative e.V./Niemcy; ATRIUM Jugendkunstschule/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
117	„Kolonie letnia w Krzyżowej” – warsztaty dla dzieci i młodzieży – turnus I	Dzieci żołnierzy ukraińskich	Klub Inteligencji Katolickiej (KIK), Warszawa/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
118	„Dialog małych ojczyzn- seminaria historyków lokalnych” – seminarium poruszające kwestie dziejów lokalnych na Dolnym Śląsku w latach 1945-89	Uczestnicy z Polski	Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Akademia Europejska
119	Pobyt studyjny	Uczestnicy z Niemiec	Kurt – Huber – Gymnasium, Gräfelfing/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
120	Seminarium szkoleniowe dla koordynatorów projektów	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Fundacja Konrada Adenauera Przedstawicielstwo w Polsce; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
121	„25-lecie Mszy Pojednania w Krzyżowej. Gest czy przełom?” – dyskusja z udziałem Arcybiskupa Alfonsa Nossola	Uczestnicy z Polski	Fundacja Konrada Adenauera; Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Akademia Europejska
122	„Kuznia Młodych Artystów” – warsztaty artystyczne dla dzieci – turnus I	Dzieci z różnych środowisk, w tym środowisk defaworyzowanych z Ukrainy, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Kinderfreizeiteinrichtung Graefekids/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM; School nr 138 Kijów/Ukraina
123	„Kolonie letnia w Krzyżowej” – warsztaty dla dzieci i młodzieży – turnus II	Dzieci żołnierzy ukraińskich	Klub Inteligencji Katolickiej (KIK), Warszawa/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM

124	„Zielona energia szansą na rozwój miejsc pracy w województwie dolnośląskim” – zajęcia terenowe w CEE „Dom Ogrodnika”	Uczestnicy z Polski	TECHNIKA I BEZPIECZEŃSTWO Spółka z o. o.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
125	„Europa pierwszy gwizdek. Piłka nożna & muzyka” – muzyczno-sportowe warsztaty dla dzieci i młodzieży	Dzieci i młodzież z Polski i Niemiec	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM przy współpracy z grupą badawczą „Młodzież i Europa” przy Centrum Stosowanych Badań Politycznych na Uniwersytecie Ludwiga Maksymiliana w Monachium/Niemcy; Szkołą Muzyczną z Neuried/Niemcy, Szkołą Muzyczną z Gdowa/Polska
126	Warsztaty tańca Flamenco – turnus I	Uczestnicy z Polski	AIRE Agata Teodorczyk/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
127	XIV Letni Kurs Gitary	Gitarzyści z Austrii, Brazylii, Hiszpanii i Polski	Wrocławskie Towarzystwo Gitarowe/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
128	Warsztaty tańca Flamenco – turnus II	Uczestnicy z Polski	AIRE Agata Teodorczyk/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
129	„Spotkanie ojciec-dziecko” – polsko-niemieckie warsztaty dla ojców i ich dzieci	Ojcowie i ich dzieci z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
130	„Fair Life” – warsztaty dla młodzieży z mniejszymi szansami	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
131	„Kuznia Młodych Artystów” – warsztaty artystyczne dla dzieci – turnus II	Dzieci z różnych środowisk, w tym środowisk defaworyzowanych z Rumunii, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Dom Polski/Rumunia; Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży z Wartenburga/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM; Dom Polski Suczowa/Rumunia
132	„Młody Paganini” – kursy mistrzowskie	Młodzi muzycy z Polski	Impresariat artystyczny „Młody Paganini” w Legnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
133	„Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu uczniów gimnazjum w Lubinie” – warsztaty młodzieżowe	Gimnazjaliści z Polski, z Lubina	Gimnazjum w Lubinie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
134	Warsztaty historyczne dla studentów	Studenci z Uniwersytetu Syracuse ze Strasburga we Francji	Syracuse University, Strasbourg/Francja; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
135	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Kielce – Marburg	Uczniowie szkół średnich z Polski i Niemiec	VI Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Kielcach/Polska; Jugendförderung Marburg – Biedenkopf/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
136	Polsko-niemiecka wymiana młodzieży Kraków – Berlin	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Fundacja Wena, Kraków/Polska; Annie – Heuser – Schule, Berlin/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM

137	„Żydowski Dolny Śląsk” – polsko-niemiecko-ukraińskie warsztaty historyczne dla młodzieży	Uczestnicy z Ukrainy, Polski i Niemiec	Medienwerkstatt Leipzig – Soziokulturelles Zentrum „Die Villa”/Niemcy; I Liceum Ogólnokształcące w Dzierżonowie/Polska; Szkoła nr 4 w Novy Rozdil/Ukraina; Albert-Schweitzer/Geschwister-Scholl-Gymnasium Marl/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
138	„Budujemy mosty: Zrównoważony rozwój” – międzynarodowe warsztaty edukacji inkluzywnej	Młodzież pełnosprawna i niepełnosprawna z Czech, Austrii, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
139	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Gdańsk – Berlin	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 6 w Gdańsku/Polska; Königin-Luise-Stiftung, Berlin/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
140	XX międzynarodowa wymiana szkolna Altkoenigschule Kronberg – Las Palmas – Brest – Warszawa – Praga	Młodzież, przedstawiciele i goście szkół partnerskich z Białorusi, Hiszpanii, Czech, Polski i Niemiec	Gymnazjum Nad Aleji w Pradze/Czechy; 46 Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego w Warszawie/Polska; Altkoenigschule Kronberg/Niemcy; Deutsche Schule Las Palmas de Gran Canaria/Hiszpania; Szkoła Średnia nr 7 w Brześciu/Białoruś; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
141	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Pzenno – Kronberg	Uczniowie z Polski i Niemiec	Gimnazjum im. Szarych Szeregów w Pzenniu/Polska; Altkoenigschule Kronberg/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
142	Pobyt studyjny	Uczestnicy z Niemiec i Czech	Sdružení Ackermann – Gemeinde, Praga/Czechy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
143	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Jedlnia Letnisko – Mölln	Młodzież z Polski i Niemiec	Zespół Szkół Ogólnokształcących w Jedlinie Letnisko/Polska; Marion-Dönhoff-Gymnasium Mölln/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
144	Pobyt studyjny	Członkowie inicjatywy ewangelickiej dla jeszcze lepszego zrozumienia między Polakami i Niemcami z Polski i Niemiec	„Zeichen der Hoffnung - Znaki Nadziei” e.V./Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
145	„Europa się jednoczy” – 10 lat po rozszerzeniu Unii Europejskiej, warsztaty dla studentów	Studenci z Niemiec, Węgier i Polski	Union Stiftung/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
146	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Otwock – Herford	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Liceum Ogólnokształcące nr 1 im. Konstantego Idefonsa Gałczyńskiego w Otwocku/Polska; Friedrich – List – Berufskolleg Herford/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
147	Warsztaty młodzieżowe	Młodzież z Niemiec	Nikolaus-August-Otto-Schule, Bad Schwalbach/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
148	Pobyt studyjny	Uczestnicy z Niemiec	Fundacja im. Freyi von Moltke dla Nowej Krzyżowej/Niemcy; Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
149	Warsztaty młodzieżowe	Uczniowie z Polski, z II Liceum Ogólnokształcącego w Świdnicy	II Liceum Ogólnokształcące w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
150	„Zielona energia szansą na rozwój miejsc pracy w województwie dolnośląskim” – zajęcia terenowe w CEE „Dom Ogrodnika”	Uczestnicy z Polski	TECHNIKA I BEZPIECZENSTWO Spółka z o. o.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
151	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Dąbrowa Górnicza – Limburg	Uczniowie szkół podstawowych z Polski i Niemiec	Szkoła Podstawowa nr 31 w Dąbrowie Górniczej/Polska; Theodor – Heuss – Schule, Limburg/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
152	Polsko-niemiecko-białoruska wymiana szkolna Witkowice – Friedrichshafen – Połock	Dzieci z Białorusi, Polski i Niemiec	Zespół Szkół im. Jana Kochanowskiego w Witkowicach/Polska; Graf Soden Realschule Friedrichshafen/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
153	Warsztaty młodzieżowe	Uczestnicy z Niemiec	Ostpreussisches Landesmuseum Lüneburg/Niemcy; Pommersches Landesmuseum Greifswald/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
154	„Bieg Pojednania” - I otwarty bieg przełajowy w Krzyżowej	Dziewczęta i chłopcy zgłoszeni przez Ludowe Zespoły Sportowe, Uczniowskie Kluby Sportowe, kluby sportowe, szkoły i inne stowarzyszenia sportowe z Dolnego Śląska	Gmina Świdnica/Polska; Powiatowe Zrzeszenie LZS w Świdnicy/Polska; Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Świdnicy/Polska; Gminny Ludowy Klub Sportowy w Świdnicy/Polska; Gminny Zespół Oświaty w Świdnicy/Polska; Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
155	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Świdnica – Walim – Klettenberg	Młodzież z Polski i Niemiec	Gimnazjum nr 4 im. Noblistów Polskich w Świdnicy/Polska; Zespół Szkół im. Polskich Noblistów w Walimiu/Polska; Evangelische Kirchengemeinde Klettenberg/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
156	Polsko-niemiecko-ukraińska wymiana szkolna Kraków – Freiburg – Lwów	Uczestnicy z Ukrainy, Polski i Niemiec	Gimnazjum nr 43 im. Batalionów Chłopskich w Krakowie/Polska; Markgrafenschule, Emmendingen/Niemcy; Szkoła nr 75 we Lwowie/Ukraina; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
157	Warsztaty młodzieżowe	Gimnazjaliści z Polski, z Żąbkowic Śląskich	Publiczne Gimnazjum nr 2 im. Noblistów Polskich w Żąbkowicach Śląskich/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
158	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Wodzisław Śląski – Pfungstadt	Młodzież z Polski i Niemiec	Zespół Szkół nr 2 w Wodzisławiu Śląskim/Polska; Friedrich – Ebert – Gesamtschule, Pfungstadt/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
159	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Kraków – Stuttgart	Młodzież z Polski i Niemiec	Gimnazjum 29 im. Jana Pawła II w Krakowie/Polska; Evangelisches Heidehofgymnasium, Stuttgart/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
160	Warsztaty edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju	Młodzież z Polski	Gimnazjum im. Ireny Sendler w Wykrotach/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
161	Warsztaty młodzieżowe	Uczestnicy z Niemiec	Reisebüro und Reiseveranstalter POLEN – REISEN/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
162	Pobyt studyjny	Członkowie Rotary Club Hannover, z Niemiec	Fundacja im. Freyi von Moltke dla Nowej Krzyżowej/Niemcy; Rotary Club Hannover/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
163	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Kluczbork – Hassloch	Młodzież z Polski i Niemiec	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Marii Skłodowskiej – Curie w Kluczborku/Polska; Hannah – Arendt – Gymnasium, Hassloch/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM

164	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Jaworzno – Pirna	Młodzież z Polski i Niemiec	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 w Jaworznie/Polska; Berufliches Schulzentrum für Technik Pirna/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
165	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Jaworzyna Śląska – Sessenhausen	Młodzież z Polski i Niemiec	Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM; Gimnazjum nr 1 w Jaworzynie Śląskiej/Polska; Volksschule Sessenhausen/Niemcy
166	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Młodzież z Polski, z Zespołu Szkół w Mokrzeszowie	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Mokrzeszowie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
167	Pobyt studyjny	Studenci z Niemiec	Evangelische Studierendengemeinde, Jena/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
168	Konferencja „Soroptimist International”	Członkinie klubów Soroptimist’s z Polski i Niemiec	Soroptimist International Potsdam/Niemcy; Soroptimist International Berlin/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
169	„Dialog małych ojczyzn- seminaria historyków lokalnych” – seminarium poruszające kwestie dziejów lokalnych na Dolnym Śląsku w latach 1945-89	Uczestnicy z Polski	Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Akademia Europejska
170	„Arteterapia”- warsztaty dla osób niepełnosprawnych	Dzieci z Zespołu Szkół Specjalnych w Wierzbicach	Zespołu Szkół Specjalnych w Wierzbicach/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
171	Pobyt studyjny	Uczestnicy z Niemiec	Diözese Köln/Niemcy; Fundacja im. Freyi von Moltke dla Nowej Krzyżowej/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
172	„Międzynarodowa edukacja i wymiana doświadczeń” – konferencja	Uczestnicy z Białorusi, Polski i Niemiec	Diözese Köln/Niemcy; Fundacja im. Freyi von Moltke dla Nowej Krzyżowej/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
173	„Zielona energia szansą na rozwój miejsc pracy w województwie dolnośląskim” – zajęcia terenowe w CEE „Dom Ogrodnika”	Uczestnicy z Polski	TECHNIKA I BEZPIECZEŃSTWO Spółka z o. o.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
174	„Fit for Mobility” – międzynarodowe warsztaty edukacji inkluzywnej	Młodzież z różnych środowisk, w tym środowisk defaworyzowanych z Ukrainy, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
175	„Moja Historia - Twoja Historia” – warsztaty historyczne dla młodzieży	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
176	Forum Demokracja	Uczestnicy z Izraela, Chorwacji, Grecji, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
177	„Piosenki pokoleń” – międzypokoleniowe warsztaty nt. roli muzyki w społeczeństwie i w biografii pokoleń	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
178	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Młodzież z Polski, z Powiatu Świdnickiego	Gimnazjum im. Szarych Szeregów w Pszenniu/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
179	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Dzierżoniów – Murrhardt	Młodzież z Polski i Niemiec	Zespół Szkół nr 3 im. Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej w Dzierżoniowie/Polska; Heinrich – von – Zügel Gymnasium, Murrhardt/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
180	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Warszawa – Biberkor	Uczniowie szkół średnich z Polski i Niemiec	46 Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego w Warszawie/Polska; Montessori Schule Biberkor/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
181	Dwa warsztaty młodzieżowe w ramach projektu „25 lat polsko-niemieckiego pojednania. Znaczenie dla Europy i przykład dla świata.”	Młodzież z Polski i Niemiec	Gimnazjum im. Szarych Szeregów w Pszenniu/Polska; Alfred-Delp-Schule Lampertheim/Niemcy; Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
182	12-13.11.2014 r. Nabożeństwo Ekumeniczne koncelebrowane pod przewodnictwem Arbpa Alfonsa Nossola i Bpa Ryszarda Bogusza oraz konferencja „25 lat polsko-niemieckiego pojednania. Znaczenie dla Europy i przykład dla świata.” Zorganizowane z okazji Jubileuszu 25. lecia Mszy Pojednania w Krzyżowej.		Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego; Konsul Generalny RFN we Wrocławiu; Wojewoda Dolnośląski; Powiat Świdnica; Gmina Świdnica; Kościół Pokoju w Świdnicy; Urząd Miejski Województwa Dolnośląskiego
183	Polsko-niemieckie spotkanie studentów Wrocław – Freiburg	Studenci z Polski i Niemiec	Uniwersytet Wrocławski, Instytut Filologii Germańskiej we Wrocławiu/Polska; Wyższa Szkoła Pedagogiczna we Freiburgu/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
184	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Września – Nowy Tomyśl – Northeim	Uczniowie szkół średnich z Polski i Niemiec	Zespół Szkół nr II im Stanisława Staszica w Nowym Tomyślu/Polska; Zespół Szkół Politechnicznych we Wrześni/Polska; BBS II Northeim/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
185	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Młodzież z Polski, z Zespołu Szkół w Mokrzeszowie	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Mokrzeszowie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
186	20.11.2014 r. Jubileusz 25. lecia Mszy Pojednania w Krzyżowej z udziałem Pani Premier Ewy Kopacz i Kanclerz Niemiec Angeli Merkel, które uroczyste otworzyły wystawę plenerową „Odwaga i pojednanie”		Muzeum Historii Polski; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego; Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
187	„Moja Historia - Twoja Historia” – warsztaty historyczne dla młodzieży	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
188	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Gimnazjaliści z Polski, ze Świdnicy	Gimnazjum nr 2 w Świdnicy/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci

189	„Cultures of remembering – ślady historii Żydów na Dolnym Śląsku i Galicji” – warsztaty historyczne	Uczestnicy z Ukrainy, Izraela, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
190	„Świdnicki Uniwersytet III wieku” – konferencja	Studenci III wieku z Polski, z okolic Świdnicy	Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
191	„Drogi wolności – Akademia na peryferiach” – II Międzypokoleniowe Seminarium	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży Oświęcim/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci i MDSM
192	„Uczenie się poprzez doświadczenie w wymianie szkolnej” – polsko-niemieckie seminarium dla nauczycieli	Nauczyciele z Polski i Niemiec	Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM); Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Akademia Europejska
193	„Żydowski Dolny Śląsk” – polsko-niemiecko-ukraińskie warsztaty historyczne dla młodzieży	Uczestnicy z Ukrainy, Polski i Niemiec	Medienwerkstatt Leipzig – Soziokulturelles Zentrum „Die Villa”/Niemcy; I Liceum Ogólnokształcące w Dzierżoniowie/Polska; Szkoła nr 4 w Novy Rozdil/Ukraina; Albert-Schweitzer/Geschwister-Scholl-Gymnasium Marl/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
194	„Budujemy mosty” – międzynarodowe warsztaty edukacji inkluzywnej	Młodzież pełnosprawna i niepełnosprawna z Czech, Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
195	„DogOn – włóż swojego psa” – szkolenie agility dla psów i ich przewodników	Uczestnicy z Polski	Klun „DogOn” w Świdnicy/Polska; Międzynarodowe Centrum Konferencyjne „Krzyżowa” Sp. z o.o.
196	„Metody dla edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju” – trening dla początkujących i multiplikatorów międzynarodowej pracy z młodzieżą	Multiplikatorzy z Polski i Niemiec	Kreisau-Initiative e.V.; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
197	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Szczawno Zdrój – Rochlitz	Młodzież z Polski i Niemiec	Zespół Szkół im. M. Skłodowskiej – Curie w Szczawnie Zdrój/Polska; Johann – Mathesius – Gymnasium Rochlitz/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
198	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Legnica – Mölln	Młodzież z Polski i Niemiec	Gimnazjum nr 5 w Legnicy im. Księcia Jerzego Wilhelma/Polska; Marion – Dönhoff – Gymnasium, Mölln/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
199	Szkoła w Krzyżowej – projekt edukacyjny dla młodzieży lokalnej ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	Młodzież z Polski, z Zespołu Szkół w Mokrzyszowie	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Mokrzyszowie/Polska; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci
200	„Od Schweidnitz do Świdnicy” – seminarium dziejów lokalnych	Uczestnicy z Polski	Fundacja Konrada Adenauera; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Akademia Europejska
201	„Edukacja globalna w wymianie szkolnej” – seminarium dla nauczycieli i pedagogów	Animatory wymian szkolnych z Polski i Niemiec	Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM); Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
202	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Mniów – Braunschweig	Uczestnicy z Polski i Niemiec	Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Mniowie/Polska; Wilhelm – Bracke – Gesamtschule Braunschweig/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
203	Polsko-niemiecka wymiana szkolna Wałbrzych – Dresden – Burgstädt	Uczestnicy z Polski i Niemiec	III Liceum Ogólnokształcące w Wałbrzychu/Polska; Gymnasium Burgstädt, Montessorischule Dresden/Niemcy; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – MDSM
204	Polsko-izraelska wymiana szkolna Dzierżoniów – Haifa	Uczestnicy z Izraela i Polski	II Liceum Ogólnokształcące Dzierżoniów/Polska; The Hebrew Reali School of Haifa/Izrael; Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego – Miejsce Pamięci

Wspólna pasja magnesem przyjaźni. „Europa pierwszy gwizdek. Piłka nożna & muzyka” już po raz czwarty w Krzyżowej!

„Krzyżowa to nasz drugi wakacyjny dom. Z pewnością wrócimy do niego w przyszłym roku, aby wspólnie muzykować i grać w piłkę nożną z naszymi kolegami zza Odry” - tak polscy uczestnicy skomentowali muzyczno-sportowy projekt w Krzyżowej.

Małgorzata Lisowska

Już pierwszego dnia po przyjeździe, rozległy się dźwięki trąbek, saksofonów, fletów, tub i puzonów. Praca i trud włożony w wielogodzinne próby i ćwiczenia przyniosły zasłużone efekty.

Tłumnie zgromadzona publiczność na koncercie finałowym w Teatrze Miejskim w Świdnicy oraz na Otwarciu Turnieju Piłki Nożnej Silesian Cup nagrodziła polsko-niemiecką orkiestrę dętą pod batutą Dietera Kanzleitera gromkimi brawami.

Oprócz niesamowitych wrażeń muzycznych, nie brakowało również sportowych emocji. Wszyscy uczestnicy z niecierpliwością czekali na piątkowy turniej piłki nożnej, na który przygotowywali się przez cały tydzień pod okiem trenera Pawła Michalskiego (FC Świdnica). Najwyższe miejsce na podium uzyskała polska drużyna, ale wszyscy gracze wiedzieli przecież, że nie wynik był najważniejszy. Zwyciężyła dobra zabawa i rywalizacja w duchu fair play.

Podczas tygodniowego pobytu w Krzyżowej uczestnicy nie tylko szlifowali swoje umiejętności spor-

towe i muzyczne, ale odbyli również fascynującą podróż w czasie, do roku 1989. Podczas warsztatów dotyczących historii Solidarności, upadku Muru Berlińskiego oraz podczas symulacji obrad Okrągłego Stołu młodzież odkryła, że to dzięki odwadze, solidarności oraz aktywności obywatelskiej zbudowano wolną Europę bez granic, w której młodzi ludzie mogą dziś wspólnie realizować swoje pasje i marzenia.

Jubileusz 25-lecia odzyskania wolności był wspaniałą okazją, aby pokazać młodym ludziom, jak istotne dla kształtu dzisiejszej Europy były inicjatywy demokratyczne oraz jak ważne są kwestie takie jak demokracja, solidarność, porozumienie, szacunek dla innych czy sprawiedliwość, szczególnie w kontekście bieżących wydarzeń na Ukrainie. Poprzez projekt „Europa pierwszy gwizdek. Piłka nożna & muzyka” pragniemy kształtować i wpływać na postawy młodych ludzi, otwierać ich na społeczeństwo

obywatelskie, zachęcać do aktywności społecznej, uwrażliwiać na przejawy niesprawiedliwości i nietolerancji, uczyć odpowiedzialności i współdziałania oraz otwartości na inne kultury.

Kierownictwo muzyczne:
Dyrygent Dieter Kanzleiter ze szkoły muzycznej Neuried e.V.

Koncepcja/Wsparcie naukowe:
Eva Feldmann-Wojtachnia z grupy badawczej „Młodzież i Europa” przy Centrum Stosowanych Badań Politycznych na Uniwersytecie Ludwiga Maksymiliana w Monachium

25 lat burzenia i budowania

W lipcu, jak co roku, do Krzyżowej zjechali się artyści z Polski i Europy Wschodniej, żeby wspólnie pracować na warsztatach XVI. Międzynarodowego Lata Artystycznego. Rok 2014 był symboliczny dla tego miejsca, w związku z czym, organizatorzy nadali projektowi wymowne hasło przewodnie - „Sztuka budowania, sztuka burzenia”.

Kornelia Trzęsowska

Wszyscy prowadzący odnieśli się do hasła w zaplanowanych dla swoich uczestników warsztatach, nawiązywali do niego i pokazali różne spojrzenia na temat. Grupa rzeźbiarzy, prowadzona przez Rafała Piesliaka i Antanasa Gerlikasa, zaplanowała stworzyć duży dzwon, symbolizujący pojednanie. Jego forma powstała jeszcze w Wilnie, a po odlaniu miał on zawisnąć na pałacowej dzwonnicy. Niestety forma nie wytrzymała tak długiej podróży, a mikropęknięcia, które powstały w formie, spowodowały, że nie udało się odlać dzwonu. Próba wypalenia go była jednak niesamowitym performance, który zrobił duże wrażenie na wszystkich. „Proces wypalania zajął nam około 5 godzin. Mamy zamiar zrobić taki sam dzwon z ceramiki, ale nie zdążymy tego wypalić w czasie warsztatów, wyschnie on tutaj i będzie wypalony po warsztatach. Natomiast na warsztatach nasi studenci mieli za zadanie stworzyć swoje indywidualne dzwony, których forma nie jest nam na

co dzień znajoma. Chcieliśmy przekazać to przez emocjonalną stronę i formę.” - mówi Rafał Piesliak.

Podczas tegorocznego Lata zrealizowano autorski projekt fotograficzny Mateusza Ciągło i Weroniki Pawłowskiej. „Odnieśliśmy się do sztuki budowania i burzenia przez to, w jaki sposób pracowaliśmy. Braliśmy klasyczny portret, który jest wystudiowaną formą fotograficzną i rozkładaliśmy go, robiąc zdjęcia aparatami własnej konstrukcji, które nie są aż tak dokładne jak nowoczesny aparat czy kamera. W ten sposób chcieliśmy zaprezentować sztukę burzenia idealnej koncepcji fotografii. Natomiast poprzez to, co fotografowaliśmy – czyli życie w Krzyżowej, chcieliśmy zobrazować to, jak można budować międzynarodowe relacje w pracy. Na naszych fotografiach można zobaczyć portrety uczestników z różnych krajów, pracowników Fundacji jak i codzienne zmagania uczestników warsztatów z tematem „sztuka budowania, sztuka burzenia.” - mówi Mateusz Ciągło. Na czas trwania Lata, fotografowie zbudowali w jednym z pałacowych pomieszczeń kamerę obskurę – prototyp aparatu fotograficznego, który wymyślono około 350 lat p.n.e.

Ciekawym spojrzeniem na historię było przedstawienie, nad którym pracowali młodzi aktorzy z warsztatów teatralnych. Wiekowo byli najmłodszą grupą, skupiającą gimnazjalistów i licealistów, którzy rok 1989 znają tylko z opowieści. „Uczestnicy mieli od 15 do 20 lat. Wszystko, o czym mówimy w tym roku, czego dotyczy ta rocznica, jest czymś, co wydarzyło się dużo przed ich urodzeniem. Oglądaliśmy sporo filmów, np. „Good bye Lenin”. Staraliśmy się im pokazać poprzez taki środek wyrazu, jak to wszystko kiedyś wyglądało. Chcieliśmy też troszeczkę ustosunkować się do historii. Przede wszystkim zależało nam, żeby ci młodzi ludzie odnaleźli w sobie, jaki jest ich stosunek do historii, czy w ogóle jakiś istnieje.” - opowiada Grzegorz Pohl, prowadzący warsztaty teatralne.

„Musieliśmy być elastyczni na to, z czym przyjdzie nam się zmierzyć, a jak przychodziły problemy, to je pokonywaliśmy, jak w hasle.” - oto tegoroczne podejście ceramiczków pod wodzą Macieja Kasperskiego. Uczestnicy warsztatów ceramicznych pracowali w masach szamotowych. Później miał miejsce wypał raku - tradycyjna technika wypału, pochodząca z Japonii. Odbywa się to zazwyczaj w plenerze, w piecu rozgrzanym do ponad 1000 stopni i daje ogromne możliwości twórcze.

Uczestnicy warsztatów malarskich byli mocno zróżnicowani pod względem wieku. Najmłodsza osoba miała 17 lat, najstarsza 25. Wykonali w tym roku sporo prac. „Nakłoniłam ich, żeby w czasie tych warsztatów pracowali inną techniką i na innym podłożu, niż robią to na co dzień w czasie studiów. Jest to dla mnie sztuka burzenia siebie, ale i budowania czegoś nowego” - mówi Vera Yahoudzik, prowadząca warsztaty. „W tym roku stworzyliśmy nowatorski projekt malowania na drewnie lipowym, na którym powstał krajobraz Krzyżowej. Nowy jest też owalny kształt jednego z blejtramów. Ciekawą pracą jest obraz Matki Boskiej, namalowany na miedzi. Nasza wystawa kończąca Lato odbyła się częściowo w „Pralni”, częściowo w „Stajni”, gdzie znalazły się również prace uczestników, poprzedzające warsztaty.”

Wszyscy prowadzący XVI Lato Artystyczne byli zgodni, że przez 25 lat zaszyły w Polsce ogromne zmiany i nie sposób ich nie zauważyć. Oto ich opinie na ten temat:

„Jestem i Polakiem, i Litwinem jednocześnie. Na Litwie nie ma w tym roku jubileuszu, ale jest podobna sytuacja.

Jesteśmy bardzo młodym państwem i przez cały czas następują zmiany. Jest lepiej, ale ja wciąż czekam na stabilizację. W Polsce natomiast jest dobrze, a nawet coraz lepiej, a najważniejsze jest to, że widzę, że pracuje się nad tym, żeby było jeszcze lepiej, o czym świadczy chociażby to, że przecież bez problemów przyjeżdżam tutaj." **Rafał Piesliak**

„Urodziłem się rok po ustanowionej wolności. Wolność daje nieograniczone możliwości zarówno rozwoju, jak i spędzania wolnego czasu oraz poszerzania zainteresowań, bo dużo rzeczy jest dostępnych, po wiele można sięgnąć bez problemu. Ja osobiście staram się z tego jak najbardziej korzystać." **Mateusz Ciągło**

„Urodziłem się w Polsce, kiedy był jeszcze poprzedni ustrój. Niewiele pamiętam. Nie interesuję się polityką, ale widzę, że młodzi ludzie mają inne podejście do współczesnego świata. Są rzeczy dobre, są rzeczy złe. Każdy ocenia według siebie. Młodzież jest obecnie bardziej przystosowana do życia, ma większe możliwości, jak np. stypendia unijne, ale z drugiej strony młodym ludziom jest trudniej zdecydować się i odnaleźć, bo wszystkiego jest więcej, wszystko odbywa się znacznie szybciej." **Grzegorz Pohl**

„W Polsce bardzo wyczuwa się wolność. Mam możliwość obserwować na co dzień, jak jest na Białorusi,

W roku jubileuszowym baczniejszą uwagę zwracałam na poszukiwanie powiązań między realizowanymi projektami, a tematyką 25-lecia Mszy Pojednania i wydarzeń z 89 roku.

Ważne było dla mnie inne rozłożenie ciężaru oprowadzeń, nawiązywanie do tematu wydarzeń 89 roku, w Europie. Jednak najważniejszym wyzwaniem było powiązanie tematu Lata Artystycznego z tematem roku jubileuszowego. Wyzwanie było tym większe, że na warsztatach artystycznych historia jest tylko tłem i trudno ją bezpośrednio włączyć do działań młodych artystów. Tegoroczne Lato Artystyczne odbyło się pod hasłem „Sztuka budowania, sztuka burzenia” – chciałam, żeby w tytule znalazło się połączenie sztuki i historii jako zadanie dla prowadzących oraz uczestników. Każdy z prowadzących podszedł inaczej do tematu: warsztat teatralny w swoim przedstawieniu „przebiegł” przez historię, pokazując najważniejsze jej punkty, graficy burzyli struktury i dodawali własne elementy do wzorów, które są kanoniczne, rzeźbiarze odlewali dzwon, który zniszczył formę i wylał się na zewnątrz, ceramicy wskazywali na nietrwałość materiału i form. Każdy z prowadzących interpretował temat na swój sposób. Dla mnie osobiście, w momencie pracy nad tematem, ważne były pojęcia muru – zbudowany może ochraniać, ale może też izolować, dzielić. Burzony może wywoływać euforię, ale również potęgować uczucie zagrożenia. Każda interakcja wprowadza zmianę, do której ludzie muszą się odnieść. Podobnie jest w sztuce – czy sztuka jest tylko budowaniem? Czy burzenie może być sztuką? Gdy patrzymy na historię, widzimy naprzemiennie budowanie i burzenie. Każda z tych czynności może być zarówno pozytywna jak i negatywna.

Karolina Moroz
specjalistka ds. projektów edukacyjnych MDSM Krzyżowa

gdzie niestety tej wolności nie ma. Polska bardzo się zmienia i nadal się zmienia. I to naprawdę potrafi zaskoczyć! Wszyscy ludzie z tzw. krajów radzieckich są bardzo zaskoczeni i najbardziej podczas Lata Artystycznego podoba mi się to, że mają oni tutaj możliwość widzieć i poczuć to wszystko. Byliśmy we Wrocławiu w nowym budynku ASP i niezwykle nam zaimponował. Niestety my na Białorusi nie mamy takich możliwości, w Rosji i na Ukrainie jest podobnie. Jednak mimo tego, u nas wiele osób ma prawdziwy talent i kończy studia artystyczne, uczestnicząc we wcześniejszych lekcjach plastycznych przez wiele lat." **Vera Yahoudzik**

„Przez 25 lat dużo rzeczy zostało zbudowanych, ale dużo zostało także zniszczonych. Na pewno dużo zyskujemy, ale coś też tracimy. Musi być postęp, żebyśmy nie stali w miejscu. Jakże ważne jest to, że możemy swobodnie podróżować. Pamiętam czasy, kiedy musiałem stać w ogromnej kolejce, żeby ubiegać się o paszport ażeby wyjechać gdziekolwiek. Z drugiej strony trochę mi żal, kiedy patrzę na miejscowości, które umierają, upadłe dzisiejsze zakłady, np. w Wałbrzychu. W niektórych miejscach było więcej energii, mimo że system był inny, nie widzieliśmy tyle przynębiających widoków, jak ruiny fabryk. Być może tak musi być przy rewolucji, która zawsze niesie ze sobą jakieś ofiary." **Maciej Kasperski**

„Zawsze może być lepiej, ale dwiema rękami absolutnie podpisuję się pod zmianą, jaka nastąpiła, ja czuję się po prostu u siebie. Mam ogromny szacunek do społeczeństwa, które umie z tego korzystać. Widzę po swoim synu, który ma 20 parę lat, że zupełnie inaczej funkcjonuje, inaczej żyje. Jest wolny, ma ogromne możliwości. Co roku 40% studentów ASP wysyłamy na wymiany zagraniczne, poznają oni kulturę, język, znajdują tam pracę. Nie śniło mi się w życiu, że tak szybko te zmiany nastąpią! Jeśli ktoś ma wątpliwości, to może popatrzeć na kraje sąsiadów, jak koszmarnie wygląda to na Ukrainie, w Rosji, na Białorusi wszystko stoi na „zgnitych nogach”. Byliśmy w tym samym miejscu, chwilę temu, dla mnie zmiany są ogromne, ale prawdą jest, że wkurza mnie brak radości z tego wszystkiego wśród Polaków. Jest to powód do radości, a nie budowania kolejnego piekielka." **Marek Stanielewicz**

„25 lat temu byłam fotografem. Fotografowałam codzienność życia w Polsce, a więc również życie opozycji komunistycznej. Mam za sobą doświadczenia konsekwencji tego fotografowania; byłam zatrzymana, spędzałam noc w areszcie, mam swoją teczkę w IPN. Dla mnie taka sytuacja, że teraz możemy się tu spotkać z Wami, że możemy dać szansę ludziom z Europy Wschodniej, którzy żyją w systemie komunistycznym, pokazać inny świat jest wielką radością." **Anna Michalak-Pawłowska**

Mistrzowskie wakacje z gitarą

7 dni zajęć, 16 wykładowców z 5 różnych krajów i 10 zróżnicowanych warsztatów muzycznych oraz indywidualne lekcje mistrzowskie z prawdziwymi gwiazdami gitary. Letni Kurs Gitary Krzyżowa 2014 oferuje niezwykle zróżnicowany repertuar warsztatów – od gitary klasycznej po brazylijską sambę.

WTG

Letni Kursu Gitary Krzyżowa odbywał się od 10 do 18 sierpnia i był chyba jedynym wydarzeniem tego lata w Polsce, kiedy pod jednym dachem spotkało się jednocześnie tylu wybitnych gitarzystów. Kurs ten skierowany jest do gitarzystów w każdym wieku, niezależnie od jego umiejętności i poziomu zaawansowania gry.

Wybitne nazwiska

Już pierwsze nazwiska wykładowców gwarantowały niezwykle wysoki poziom zajęć. Do Krzyżowej po raz kolejny przyjechał Marek Pasieczny, który poprowadził codzienny kurs praktycznej kompozycji oraz Robert Horna, który poprowadził orkiestrę gitarową. Na jazzowe improwizacje zapraszał Marcin Olak, natomiast Carlos Piñana zapraszał na swoje zajęcia wszystkich, którzy chcieli odkrywać pełen słońca i energii świat muzyki flamenco. Z kolei do znakomitego niemieckiego gitarzysty, Thomasa Offermanna, można było zapisywać się na lekcje indywidualne z gitary klasycznej.

Egzotyczne rytmy

Przez tych kilka dni uczestnicy Kursu w Krzyżowej mogli poczuć się niczym na wakacjach w roztańczonej Brazylii. Stało się to za sprawą gitarowych warsztatów z samby, choro i bosa nowy, które poprowadził nauczyciel z Rio de Janeiro, Leonardo Vilhena. Łatynskie rytmy królowały też na warsztatach perkusyjnych Mikołaja Wieleckiego. Zajęcia perkusyjne samba de roda obejmowały podstawę techniki gry na brazylijskich instrumentach perkusyjnych oraz przygotowanie programu koncertu i jam session.

Gwiazdorskie występy

„Wakacje w Krzyżowej to także okazja, żeby trochę pogwiazdorzyć” – mówi wykładowca, pomysłodawca i szef artystyczny Kursu,

wrocławski gitarzysta, Krzysztof Pełech. „Dlatego do współpracy zaprosiliśmy Magdalenę Czwojędę, która poprowadziła zajęcia z muzyki rozrywkowej oraz Piotra Restecznego odpowiedzialnego oczywiście za fingerstyle.”

Bardziej nieśmiałym gitarzystom pomógł w występach trening z Anną Siek, aktorką i gitarzystką, która przygotowała zajęcia aktorskie związane z rozgrzewką artysty i metodami na opanowanie tremy.

Indywidualne podejście

Większość wykładowców oprócz zajęć grupowych poprowadziła również lekcje indywidualne. Wszystko po to, by niezależnie od wieku i poziomu zaawansowania gry na gi-

tarze każdy z uczestników czuł, że wybrane zajęcia są dopasowane do jego potrzeb i umiejętności. Michał Stanikowski, do którego również można było zapisać się na indywidualne lekcje, stwierdził kiedyś, że nauka w Krzyżowej jest naprawdę niezwykła, bo „towarzyszy jej energia, pozwalająca kursantom i wykładowcom zajmować się graniem 24 godziny na dobę bez zmruczenia oczu”.

Dlatego jeśli chcecie tego doświadczyć, warto już teraz zaplanować swoje wakacje w Krzyżowej.

Więcej informacji o kursie można znaleźć na: www.gitara.krzyzowa.pl oraz na profilu **Facebook Summer Guitar Workshop Krzyżowa**

Miejsce aktywnego porozumienia dla nowych perspektyw i lepszej przyszłości

Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego przygotowała dla dzieci żołnierzy ukraińskich letni wypoczynek, który trwał od 14 do 28 lipca 2014 r.

Michał Dec

„Stworzyliśmy w Krzyżowej, która jest „spoiwem” mostów między Europą Zachodnią a Wschodnią, miejsce aktywnego porozumienia dla nowych perspektyw i lepszej przyszłości. Młodzież przyjechała do nas z Kijowa, Sambiru, Khersonu, Sumy, Mariupola oraz Zhytomierza.” – mówi koordynator projektu.

„Kolonja w Krzyżowej była dla naszych gości oderwaniem się od rzeczywistości, mogli zaznać tu choć przez chwilę wymarzonego spokoju. Z drugiej strony, wyraźne było to, że myślami byli oni wciąż na Ukrainie, gdzie ich ojcowie, z którymi nie mają teraz kontaktu, walczą o wolność kraju.” - dodaje koordynator projektu. Uczestnicy byli w wieku od 6 do 14 lat. Towarzyszyło im pięcioro opiekunów, z których niektórzy brali udział w walkach na Majdanie. Z grupą przyjechała również Pani psycholog. „Po kilku dniach ich pobytu, wyraźne było ich potęczenie, zaczęli tworzyć wielką, zgraną rodzinę. Na początku mieliśmy niewielkie problemy językowe, jednak po krótkim czasie udało nam się bardzo sprawnie komunikować. Niesamowite w młodzieży ukraińskiej było to, że woleli spędzać czas razem, grając w gry terenowe, trenując sport, zamiast grać w gry komputerowe, co niestety jest zbyt popularne wśród polskich dzieci.” – opowiada Michał Dec.

W trakcie trwania kolonii, dzięki uprzejmości darczyńców, m.in. Pani Małgorzaty Dzieduszyckiej-Ziemlińskiej, przy współpracy z Fundacją Fordewind, dzieci zwiedziły Dolny Śląsk, w tym Świdnicę (Kościół Pokoju, wieżę ratuszową, Rynek). Dzieci wybrały się także do wąlbrowskiej palmiarni, na basen miejski Strzegomia oraz do Wrocławia, gdzie zobaczyły Rynek, ratusz, Ossolineum oraz Halę Stulecia. Dzięki naszemu największemu sponsorowi – Panu Wiesławowi Dreko z firmy ZEC Service Sp. z o.o., młodzież spędziła czas w stadninie koni na Partynicach, wypoczywała we wrocławskim Aqua-Parku oraz spacerowała po wrocławskim ZOO, do którego wycieczkę zakończył smaczny obiad. Po pobycie w Krzyżowej, dzieci spędziły czas w Rzeczcze, gdzie jeździły na rowerach, grały w gry plenerowe, które pomogły budować i umocnić zespół. Jednym z etapów pobytu była także wyprawa do podziemnego miasta Osówka.

Kolonję zakończyło wspólne tworzenie plakatów w Krzyżowej. „Na plakatach dzieci podsumowały to, jak wyglądała obecna sytuacja w ich kraju. Co ważne – nie było widać na nich żadnej agresji, ale z obrazów płynęła wielka chęć pokojowego pojednania.” – mówi Michał Dec. „Moi podopieczni uczestniczyli także w niektórych wydarzeniach Lata Artystycznego, w tym w otwarciu wystawy prac Adama Kopca oraz występach na Open Stage.

Planując nasz projekt, chcieliśmy, żeby młodzi ludzie poprzez doświadczanie różnorodności i przełamywanie barier językowych, poszerzyli swoje horyzonty oraz wzmocnili swoje kompetencje socjalne i międzykulturowe. Zależało nam także, żeby wzbudzić w nich zainteresowanie innymi osobami i krajami, przez co mogli również poznać alternatywne możliwości działania. Nawiązaliśmy czynną współpracę z KIK-iem i w przyszłości chcemy stworzyć więcej tego typu programów.” – mówi Michał Dec.

W imieniu uczestników oraz organizatorów serdecznie dziękujemy wszystkim, którzy pomagali nam finansowo, rzeczowo oraz merytorycznie w realizacji projektu.

Spotkanie na placu budowy: 20-lecie wymiany szkolnej Altkönigschule Kronberg

Uczniowie ze szkoły Altkönigschule Kronberg (AKS) wraz ze swoimi partnerami z Wrocławia, Grodziszca, Sankt Petersburga oraz z Rennes (Francja) przez pierwsze cztery lata spotykali się w „Stajni” - pierwszym wyremontowanym budynku na terenie Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Krzyżowej.

Monika Kretschmann

Dookoła trwały jeszcze prace budowlane, zakończone w 1998 roku uroczystym otwarciem całego kompleksu. Na zdjęciach z tego okresu widać młodzież przygotowującą plakaty, a w tle plac budowy z remontowanymi budynkami krzyżowskiego majątku.

Koncepcję międzynarodowych spotkań młodzieży stworzył nauczyciel Jürgen Matern, przewodniczący koła zainteresowań nt. Krzyżowej w szkole AKS Kronberg. Natomiast idea spotkań bazuje na holistycznych założeniach Eugena Rosenstock-Huessyego (1888-1972) ze szczególnym uwzględnieniem następujących punktów:

- Pracy teoretycznej poruszającej zagadnienia historii współczesnej: dziś to m.in. Ruch Oporu wobec narodowego socjalizmu, historia najnowsza Polski, rozmowy ze świadkami czasu;
- Prac praktycznych (porządkowanie Wzgórza Cmentarnego);
- Wymiany kulturowej (wieczory narodowe);
- Wycieczek: Wrocław, Świdnica, miejsca pamięci (Rogoźnica, Oświęcim).

Całościowe podejście i praca umożliwia prawdziwe, trwałe spotkanie i nie dziwi fakt, że kontakt uczestników nie kończy się wraz z wyjazdem z Krzyżowej. Młodzież

z różnych krajów pisze do siebie maile czy wręcz wzajemnie się odwiedzają – o zawartych związkach małżeńskich nic nie wiemy, ale i takiej opcji na pewno nie możemy wykluczyć...

Jeszcze w latach 90tych szkoła Altkönigschule Kronberg objęła opieką Wzgórze Cmentarne. Uczniowie z tej szkoły uczestniczyli aktywnie w konkursie na zaprojektowanie Sali Pamięci w Domu na Wzgórzu (w którym zajęli drugie miejsce). Przykłady te pokazują ponadprzeciętne i niezwykle imponujące zaangażowanie wkładane we wspólne spotkania.

Nie jest więc przypadkiem, że pięć lat temu, w czerwcu 2009 roku, współpraca ta została wyróżniona nagrodą „Od Kreisau do Krzyżowej – nagrodą za trwałą współpracę i porozumienie w Europie” przyznaną przez MDSM Krzyżowa.

Szkoła AKS Kronberg jest nie tylko inicjatorem pierwszej wymiany młodzieżowej, która odbyła się w Krzyżowej, ale jest również tą szkołą, która jak żadna inna od tak dawna i z taką regularnością przyjeżdża do Krzyżowej zabierając ze sobą niezliczone szkoły partnerskie. W ramach tej wymiany do Krzyżowej przyjechało już ok. tysiąca uczniów.

Wymiana szkolna może się odbyć jedynie przy zaangażowaniu nauczycieli, którzy rekrutują uczniów, przygotowują ich do spotkania pod kątem merytorycznym i językowym, towarzyszą im podczas realizacji programu, w razie wypadku jadą z nimi do szpitala, cierpliwie odpowiadają na wszystkie możliwe i niemożliwe pytania stawiane im przez uczniów... Nic nie jest oczywiste, często dzieje się tak kosztem własnego czasu wolnego, niezadko walcząc o możliwość wyjazdu w swoich szkołach. Niemożliwe jest chyba wymienienie z imienia i nazwiska wszystkich osób, bez których te spotkania nie miałyby miejsca, jednak niektóre podać należy: Walter Heisst (zm. 2011), Jürgen Matern, Klaudia Kamm, Hans Kraus, Jürgen Haase, Oliver Gunkel-Pfitzner, Martin Fichert, Roman Bogustawski, Zbigniew Janus, Natalia Petruchuk, Mirosława Dryszel, Adéla Svitáková, Jakub Hájek, Henning Zeidler. Lista ta nie jest pełna i każdego roku powiększa się o nowe nazwiska. Oby tak dalej!

Każde spotkanie musi być w jakiś sposób sfinansowane, dlatego w tym miejscu nie możemy nie wspomnieć o klubie Lionsclub Kronberg, który już od lat 90-tych zapewnia wsparcie finansowe wymianom Altkönigschule Kronberg (AKS) wraz ze swoimi partnerami. W ten sposób Lionsclub Kronberg przyczynia się do trwania tego wieloletniego i jakże szczególnego projektu.

Z okazji tego wyjątkowego jubileuszu, przypadającego w 2014 roku, zorganizowana została uroczystość z olbrzymim tortem, starymi zdjęciami, licznymi anegdotami i dyplomami dla każdej szkoły. W tym roku były to: Die Altkönigschule Kronberg/Niemcy, Gimnazjum im. Szarych Szeregów w Pszenniu/Polska, Niemiecka Szkoła w Las Palmas de Gran Canaria/Hiszpania, Gimnazjum nr 7 z rozszerzonym programem języka niemieckiego w Brześciu/Białoruś, 46. Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Czarnieckiego w Warszawie/Polska oraz Gimnazjum Nad Alejí w Pradze/Czechy.

Razem dla Europy

Od września 2013 do września 2014 roku realizację projektów edukacyjnych Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Krzyżowej wspierali Carla Jakobowsky, Nils Wunsch, Cornelia Malsch i Milena Kula w ramach rocznego wolontariatu europejskiego (EVS).

Adelajda Lebioda

Projekt, który przez 12 miesięcy umożliwił wolontariuszom wspieranie naszych działań, realizowany był ze środków Unii Europejskiej z programu „Młodość w Działaniu” w ścisłej współpracy z wieloletnim partnerem Pax Christi z diecezji Aachen.

Roczne działanie wolontariuszy przy realizowanych w Krzyżowej projektach, było dla nich formą edukacji bazującej na nauce przez doświadczenie. Pozwoliło to poszerzyć ich wiedzę, wykształcić kluczowe kompetencje społeczne, poznać inną kulturę, języki obce oraz umożliwiło zdobycie wielowymiarowego doświadczenia, niezbędnego w sprawnym funkcjonowaniu w dorosłym życiu. Udział w licznych warsztatach tematycznych oraz współtworzenie i współprowadzenie licznych projektów międzynarodowych, poszerzyło horyzonty wolontariuszy, ułatwiając im tym samym dokonanie wyboru kierunku dalszego kształcenia. Wolontari-

sze, swoją obecnością, byli żywym przykładem korzyści płynących z mobilności i możliwości jakie daje Unia Europejskiej poprzez projekty skierowane do młodych obywateli. Jak co roku i tym razem ostatnie tygodnie lata przyniosły zmianę generacji wolontariuszy. Z dniem 1 września 2014 na kolejne 12 miesięcy rolę Mileny, Nilsa, Corni i Carli przejęli: Marie Ellersiek z miejscowo-

ści Apelem, Charlotte Seitz z Mannheim/Niemcy oraz Kirill Striuk i Nastia Khlystova z Kakhovki/Ukraina. Realizacja projektu wolontariackiego była możliwa dzięki współpracy z kijowską organizacją Center for Educational Initiatives i organizacją Pax Christi z Aachen w ramach projektu „Together for Europe” oraz finansowaniu ze środków Unii Europejskiej z programu „Młodość w Działaniu”.

Młodzież z trzech krajów na tropach historii Żydów na Dolnym Śląsku

Jak kształtowały się w różnych okresach losy mniejszości żydowskiej w naszym regionie? Czy ze sposobu, w jaki kształtowały się te losy, możemy wyciągnąć wnioski na przyszłość?

Susanne Schade

W celu poszukiwania odpowiedzi na takie pytania młodzież z Polski, Niemiec i Ukrainy spotykała się w Krzyżowej podczas trwania projektu „Żydowski Dolny Śląsk” we wrześniu i w grudniu 2014 roku. Wspólnie odkrywali ślady obecności życia żydowskiego, dyskutowali o dyskryminacji dawniej i dziś i uświadomili sobie wspólne dziedzictwo europejskie.

Najcenniejsze doświadczenia przyniosły uczestnikom spotkania ze świadkami czasu, przedstawicielami mniejszości żydowskiej w synagogach w Dzierżoniowie i Wrocławiu, a najbardziej bolesne okazała się wizyta w byłym obozie koncentracyjnym Gross-Rosen. Na blogu projektu www.blog.krzyzowa.org.pl uczniowie z Dzierżoniowa, Marl i Novyi Rozdil piszą o swoich wrażeniach, o spotkaniach, miejscach i także pracy warsztatowej, podczas której doświadczyli na własnej skórze, jak działa dyskryminacja: „Zabawa o poważnym znaczeniu. Mówiono nam, że mamy tworzyć grupy bez dodatkowych instrukcji ze strony trenerów. W tym samym czasie każdy dostał kolorową naklejkę na czoło i zakazano nam mówić. Mieliśmy dwie opcje: Albo w prosty sposób podzielić się według kolorów naklejek albo nie dbać o nie i być kreatywnym. Jednak instynkt grupowy zwyciężył – wybraliśmy łatwiejszą drogę. Ale okazało się, że jedna dziewczyna nie dostała naklejki – więc nikt nie zaprosił jej do swojej grupy a ona nie odważyła się łamać zasady grup. Tak właśnie działa dyskryminacja!”

Punktem wyjścia w rozmowach o historii, dyskryminacji i budowaniu przyszłości zawsze byli sami uczniowie, ich codzienne życie, uczucia i doświadczenia, historie ich rodzin. Każdy z nas ma historię i jest zarazem częścią jak i twórcą historii, jest odpowiedzialny za to, co dzieje się w jego otoczeniu. Projekt miał więc aktualne znaczenie, ponieważ także obecnie borykamy się z wieloma problemami, o których uczniowie mieli okazję rozmawiać. Grupa ukraińska przygotowała prezentację o tym, co się dzieje w ich kraju, a pozostałe grupy po raz pierwszy miały możliwość zadawać konkretne pytania, co powodowało zwiększenie zainteresowania i poczucia odpowiedzialności oraz europejskości.

Właśnie Krzyżowa stała się odpowiednim miejscem takiego spotkania ze względu na jej historię. W różnych okresach Krzyżowa była miejscem ludzi, którzy nie godzili się z panującą rzeczywistością, tylko w aktywny sposób spróbowali ją poprawić, czy to było w czasach

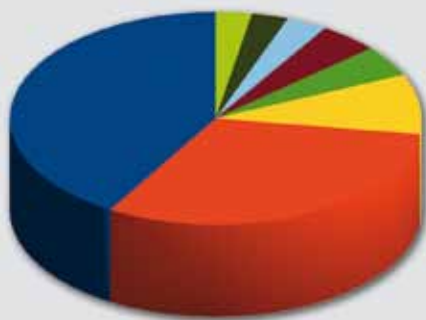

Kręgu z Krzyżowej podczas drugiej wojny światowej, czy wokół roku 1989, kiedy osoby z różnych krajów inicjowały budowanie miejsca spotkania w celu przezwyciężania barier między różnymi krajami, pokoleniami i osobami.

Projekt był finansowany ze środków Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” (EVZ - Stiftung Erinnerung, Verantwortung und Zukunft) w ramach programu „Europeans for Peace” oraz ze środków Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży i odbył się w partnerstwie MDSM Fundacji „Krzyżowa” ze stowarzyszeniem Medienwerkstatt Leipzig – Soziokulturelles Zentrum „Die Villa” oraz ze szkołami: 1LO w Dzierżoniowie, Szkoła nr 4 w Novyi Rozdil/Ukraina oraz Albert-Schweitzer/Geschwister-Scholl-Gymnasium Marl/Niemcy.

Dotacje na działalność programową Fundacji w 2014 roku

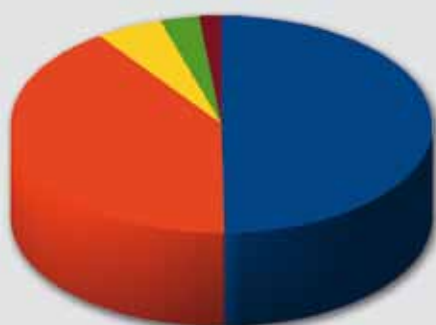
41,46 %	POKL
31,15 %	budżetu państw (PNWM)
9,08 %	ze środków zagranicznych (BMFSFJ, MSZ RFN)
4,69 %	unijne (bez POKL)
4,68 %	od fundacji PL i DE
3,23 %	darowizny (w tym 1% PIT)
2,87 %	JST
2,84 %	z budżetu państwa (MKiDN, MSZ)

Struktura gości Krzyżowej ze względu na rodzaj projektu, w którym brali udział w 2014 roku

4,28 %	międzynarodowe wymiany szkolne (przynajmniej z trzech państw)
4,32 %	pobyty indywidualne
4,39 %	pobyty studyjne
4,91 %	seminaria
10,43 %	polsko-niemieckie wymiany szkolne
14,67 %	pobyty komercyjne (wesela, pikniki, komunie, obiady)
15,93 %	oprowadzenia
19,18 %	konferencje i szkolenia
21,89 %	pozaszkolne warsztaty młodzieżowe (w tym warsztaty muzyczne i artystyczne oraz projekty realizowane we współpracy z Kreisau Initiative e.V.)

Struktura geograficzna gości Krzyżowej w 2014 roku

4028 os.	Polacy
3262 os.	Niemcy
418 os.	Europa Środkowa i Wschodnia
243 os.	Europa Zachodnia
140 os.	inne kraje

Ponadto w ramach oprowadzeń, warsztatów jednodniowych oraz imprez okolicznościowych Krzyżową dodatkowo odwiedziło ponad 8 000 osób.

WOKÓŁ FUNDUSZY EUROPEJSKICH

Ponad 7,5 miliona złotych to suma pozyskanych przez Fundację „Krzyżowa” środków ze źródeł Europejskiego Funduszu Społecznego w perspektywie finansowej 2007-2013 m.in. na działalność szkoleniową, doradczą, pracę związaną z innowacyjnymi narzędziami wsparcia sektora MŚP i NGO.

Rok 2014, na początku którego przydzielono ostatnie dotacje z EFS, jest dobrym czasem na podsumowania i snucie planów na przyszłość. „Ze środków z unijnych programów operacyjnych zaczęliśmy korzystać pod koniec 2009 roku, w którym jak grzyby po deszczu wyrastały coraz to nowe projekty związane z organizacją Euro 2012. Wtedy złożyliśmy pierwszy unijny wniosek na organizację szkoleń dla hotelarzy, którzy mieli dzięki udziałowi w projekcie podnieść swoje kwalifikacje i podwyższyć jakość usług hotelowych do europejskich standardów” - wspomina Aleksandra Królak – Wąsowicz, która rozwijała w Krzyżowej pozyskiwanie funduszy ze źródeł unijnych. „Mieli podwyższyć i podwyższyli, choć projekt był niezwykle trudny do realizacji” - dodaje z uśmiechem.

Pierwszych kilka projektów napisaliśmy z myślą o poszerzeniu naszej oferty szkoleniowej. Projekty dedykowane były pracownikom branży turystycznej: hotelarzom, restauratorom, kelnerom,

barmanom, recepcjonistom. „Zainwestuj w różnorodność” był z kolei pierwszym projektem, który dotyczył modnej w ostatnich miesiącach polityce równościowej, czyli polityce gender. Krzyżowa zajęła się popularyzowaniem tej idei w 2010 roku, dbając o zwiększenie świadomości wśród pracodawców na temat ról społecznych kobiet i mężczyzn, które traktowane w sposób stereotypowy przynoszą wiele szkód nie tylko pracownikom traktowanym i zatrudnianym w zgodzie z utartymi schematami, lecz także samym pracodawcom, którzy ograniczają w ten sposób możliwości rozwojowe swoich firm.

Kolejne lata przyniosły Krzyżowej miano zaufanego partnera szkół. Dla 6 gimnazjów i przedszkoli stworzyliśmy programy rozwojowe i daliśmy tym samym możliwość rozwijania oferty edukacyjnej i wzrostu jakości usług edukacyjnych świadczonych w tych placówkach. Uczniowie w ramach projektów brali udział w zajęciach pozalekcyjnych kształtujących ich kompetencje kluczowe, w wyjazdach edukacji kulturalnej, ekologicznej, krajoznawczej. Szkoły doposażyły swoje bazy w niezbędny sprzęt, przedszkola w nowe zabawki i pomoce dydaktyczne, biblioteki szkolne mogły kupić nowości wydawnicze. Nauczyciele korzystali ze szkoleniowych rad pedagogicznych, a młodzież cieszyła się nowymi możliwościami. Dzięki środkom unijnym założyliśmy w Krzyżowej Niepubliczne Przedszkole.

Dużym rozgłosem cieszył się projekt innowacyjny z obszaru, w którym stawialiśmy pierwsze niepewne kroki, a w którym teraz jesteśmy ekspertami: CSR, czyli społeczna odpowiedzialność biznesu - temat na Dolnym Śląsku pomijany w dyskusjach, uznany za niemożliwy do realizacji wśród małych i średnich przedsiębiorstw. Wspólnie z partnerami projektu przeprowadziliśmy badania, z których jednoznacznie wynikało, że poziom wiedzy dolnośląskich przedsiębiorców na temat CSR i współpracy z organizacjami pozarządowymi jest bardzo niski. Większość badanych utożsamiała CSR z działalnością charytatywną, a organizacje pozarządowe postrzegała jako podmiot domagający się dotacji i nic nie wnoszący do firmy. Przedstawiciele sektora MŚP jak mantra powtarzali, że na wprowadzenie strategii CSR do firmy mogą pozwolić sobie tylko duże firmy. Projekt uświadamiał im, że politykę współpracy międzysektorowej mogą prowadzić wszyscy - co więcej - może ona przynieść obopólne korzyści. Dzięki projektowi staliśmy się współzałożycielami Dolnośląskiego Związku Pracodawców Społecznie Odpowiedzialnych, którego rolą jest popularyzacja idei CSR na Dolnym Śląsku.

Chcąc zadbać o rozwój kompetencji związanych z przedsiębiorczością wśród młodych Polaków, stworzyliśmy projekt z zakresu doradztwa zawodowego, podczas którego grupa ekspertów opracowała kompleksowe i dopasowane do po-

trzeb wielu grup nowoczesne narzędzia doradztwa zawodowego. Ten obszar interesował nas już od kilku lat i poświęciliśmy mu 3 różne projekty unijne: od małych, czyli dysponujących budżetem 50 tysięcy złotych, po ponad milionowe o zasięgu krajowym.

Działalność statutowa fundacji to nie tylko realizacja projektów w obszarach edukacyjnych, to także nastawienie na ich międzynarodowy wymiar. „Szkoła trenera dla nauczycieli z Dolnego Śląska” jest tego najlepszym przykładem. Dzięki współpracy z Fundacją Grone-Schulen mogliśmy implementować na grunt polski kursy trenerskie dla nauczycieli zawo-

du, by wykształcić pierwszych w Polsce trenerów zawodu. To właśnie ich rolą będzie w niedalekiej przyszłości wsparcie reform systemu kształcenia zawodowego i wykorzystanie otwarcia się Polski na dualny system kształcenia zaczerpnięty właśnie z niemieckich wzorców.

Tych kilka lat pozyskiwania funduszy europejskich na miękkie projekty przyczyniło się do zwiększenia naszej oferty programowej o działania z obszaru szkoleń, treningów, tworzenia innowacyjnych rozwiązań w obszarach łączących takie sektory jak: małe i średnie przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu teryto-

rialnego. Zwiększyliśmy nasze obszary specjalizacji, wzmocniliśmy kadre ekspertów skupionych wokół Krzyżowej, rozwinęliśmy sieć naszych partnerów. Rok 2015 przyniesie nowy podział środków unijnych. Już teraz wiemy, że będziemy mogli skorzystać z wielu sprawdzonych dotąd pomysłów projektowych. Będą również nowe wyzwania i nowe obszary, z którymi na pewno zmierzmy się jako jedna z najbardziej aktywnych organizacji pozarządowych w Polsce realizująca rocznie rekordowe ilości projektów współfinansowanych ze źródeł Europejskiego Funduszu Społecznego.

KRZYŻOWA LIDEREM INNOWACJI W DORADZTWIE ZAWODOWYM

Krzyżowa silnie zakorzeniona jest w innowacyjnych podejściach do procesów dydaktycznych. Jednym z obszarów, który nas szczególnie interesuje jest kształcenie i poradnictwo zawodowe.

W 2014 roku rozpoczęliśmy realizację ogólnopolskiego projektu: „Nowoczesne rozwiązania w doradztwie zawodowym”, którego celem jest stworzenie narzędzia diagnostycznego „Kalejdoskop kariery”. Narzędzie to wykorzystywane może być przez ucznia i jego rodziców oraz przez osoby uczące się lub zamierzające podjąć naukę.

„Kalejdoskop kariery” pomocny jest w rozpoznawaniu predyspozycji i zainteresowań zawodowych oraz uzdolnień przedsiębiorczych uczniów i osób dorosłych. Narzędzie składa się z: **194 filmów** przedstawiających zawody z nowej klasyfikacji zawodowej szkolnictwa zawodowego ilustrowane opowieściami bohaterów o ich drodze do wykonywania zawodu, w których szczególnie zaakcentowana jest rola posiadanych zasobów, wraz z informacjami o możliwościach zdobywania kwalifikacji w danym zawodzie;

Gra multimedialna, której celem jest wspomaganie procesu autorozpoznania i określania predyspozycji, zainteresowań zawodowych i uzdolnień przedsiębiorczych, celów życiowych i zawodowych;

Poradnik składający się z dwóch części zawierający w pierwszej części m.in. opis narzędzia, opis warunków stosowania,

dyspozycje do wywiadu – dla każdej z grup docelowych wraz z kartami pracy oraz w części drugiej materiały metodyczne do pracy w formie grupowej oraz opis gry wraz z instrukcjami jak w pracy grupowej można wykorzystać multimedialne materiały dydaktyczne.

Kompetencje uczniów i osób dorosłych pragnących podjąć pracę lub dalszą naukę są w naszym kraju nadal słabo diagnozowane. Działające przy szkołach kluby kariery i ośrodki doradztwa zawodowego nie dysponują nowoczesnymi narzędziami, które umożliwiłby im skuteczne i efektywne prowadzenie poradnictwa. Stąd Ministerstwo Edukacji Narodowej wraz z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji ogłosiło konkurs na opracowanie nowoczesnych narzędzi doradztwa zawodowego. Fundacja Krzyżowa wygrała konkurs – zajęliśmy pierwsze

miejsce wśród wszystkich złożonych wniosków o dofinansowanie.

Projekt realizowany jest w międzysektorowym partnerstwie z firmą heapmail Internet Solution i środowiskiem naukowym: z członkami Towarzystwa Poradniczego oraz z pracownikami naukowymi: Dolnośląskiej Szkoły Wyższej - Zakładu Pedagogiki Społecznej i Poradnictwa, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy.

W 2015 roku nastąpi proces standaryzacji i upowszechniania narzędzia we wszystkich województwach w Polsce, a projektem obejmujemy ponad 500 osób.

Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

PROJEKTY POKL

W roku 2014 Fundacja „Krzyżowa” zrealizowała 8 projektów współfinansowanych z Unii Europejskiej: 7 w ramach EFS oraz 1 w ramach programu Erasmus Plus:

1. „Szkola trenera dla nauczycieli z Dolnego Śląska” - projekt międzynarodowy w partnerstwie z Fundacją „Grone” - szkolenia z kompetencji nauczania osób dorosłych oraz szkolenia na trenera zawodu w niemieckim modelu.
2. „Program dla sukcesu Gimnazjum w Lewinie Kłodzkim” - program, w który wpisane są m.in. zajęcia wyjazdowe dla uczniów gimnazjum na zajęcia z edukacji ekologicznej do Centrum Edukacji Ekologicznej „Dom Ogrodnika” w Krzyżowej.
3. „TAK dla modelu współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych w powiecie świdnickim.” - projekt, którego celem jest zwiększenie udziału NGO w podejmowaniu kluczowych decyzji dla regionu
4. „Zielona Kraina rośnie w siłę” - Niepubliczne Przedszkole w Krzyżowej
5. „Sukces dla Gimnazjum w Wykrotach”
6. „Grupa maluszków do przedszkola” - program wsparcia dla przedszkola w Witoszowie Dolnym
7. „Nowoczesne rozwiązania w doradztwie zawodowym” - projekt, w którym wypracowano innowacyjne narzędzia doradztwa zawodowego, które wdrażane będą na terenie całej

Polski. Będą to narzędzia związane z edukacją nieformalną. Projekt finansowany przez Europejski Fundusz Społeczny.

8. „Partnerstwo strategiczne na rzecz kształcenia zawodowego” - projekt przewiduje propagowanie kształcenia w systemie dualnym w Polsce oraz na Litwie. Partnerstwo zawiązane zostanie z Niemcami, Danią oraz Litwą. Projekt finansowany z programu Erasmus +

Projekty te przyczyniają się do rozwoju Kapitału Społecznego na Dolnym Śląsku przez realizację priorytetów edukacyjnych ukierunkowanych w dużej mierze na rozwój kompetencji nauczycielskich, rozwój szkolnictwa zawodowego

Przedszkole

W 2014 roku kontynuowaliśmy prowadzenie Niepublicznego Przedszkola w Krzyżowej „Zielona Kraina”. Do przedszkola zapisanych było 23 dzieci. Przedszkole prowadzone jest dla dzieci w wieku od 2,5 do 5 lat i otwarte jest w godzinach od 6:30 do 17:00. Podczas pobytu w przedszkolu dzieci mają możliwość nauki języków obcych (angielskiego i niemieckiego), uczestniczą w zajęciach plastycznych i rytmicznych. Korzystają także z opieki logopedy. Do projektu zostało przyjętych 16 dzieci. Opiekę wychowawczo-opiekuńczą nad dziećmi sprawują dwie panie nauczycielki wychowania przedszkolnego oraz jedna asystentka nauczycielek. Działalność przedszkola będzie kontynuowana także w latach następnych.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekty współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego realizowane w 2014 roku.

Pragniemy podziękować instytucjom, firmom i urzędом wspierających nas finansowo, rzeczowo jak i merytorycznie w realizacji projektów w 2014 roku:

- Akademia Ewangelicka w Berlinie
- audan kunststiftung
- Biuro Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do Spraw Dialogu Międzynarodowego KPRM
- Europejska Sieć „Pamięć i Solidarność”
- Federalna Fundacja Badań nad Dyktaturą SED
- Federalne Ministerstwo do spraw Rodziny, Seniorów, Kobiet i Młodzieży (BMFSFJ) RFN
- Fundacja „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość”
- Fundacja im. Frey von Moltke dla Nowej Krzyżowej
- Fundacja Konrada Adenauera
- Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie
- Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji – Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”
- Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej
- Gmina Miasto Świdnica
- Gmina Świdnica
- Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Świdnicy
- Grone-Schulen Niedersachsen GmbH
- Kancelaria Prawna Schneiders
- Kancelaria Prawna szd legal
- KGHM Polska Miedź S.A.
- Komisja Europejska
- Konsulat Generalny Republiki Federalnej Niemiec
- Kreisau Initiative e.V.
- Miejsce Pamięci Niemieckiego Ruchu Oporu w Berlinie
- Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych RFN
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP
- Muzeum Historii Polski
- Ośrodek Działań Artystycznych dla Dzieci i Młodzieży „Dorożkarnia”
- Ośrodek Rozwoju Edukacji
- Parafia Ewangelicko-Augsburska w Świdnicy
- Pax Christi im Bistum Aachen
- Polskie Centrum Promocji Miedzi
- Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM)
- Powiat Świdnica
- Powiatowe Zrzeszenie LZS w Świdnicy
- Starostwo Powiatowe w Świdnicy
- Świdnicki Ośrodek Kultury
- Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego
- Wojewoda Dolnośląski
- ZEC Service Sp. z o.o.
- heapmail Internet Solution Sp. z o.o.

Pragniemy podziękować także wszystkim osobom prywatnym, które finansowo, rzeczowo, bądź merytorycznie wsparły działalność Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego w 2014 roku.

Serdecznie dziękujemy wszystkim firmom, urzędом, szkołom, uczelniom wyższym, organizacjom partnerskim za zaufanie i przeprowadzenie w Krzyżowej szkoleń, seminariów, konferencji projektów i imprez integracyjnych.

- AIRE Agata Teodorczyk
- DEKRA Solutions Sp. z o.o.
- Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych
- Dolnośląski Oddział Krajowej Izby Doradców Podatkowych
- Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu
- Fundacja „Merkury”
- Fundacji św. Jadwigi
- Grupa badawcza „Młodzież i Europa” przy Uniwersytecie Monachijskim
- Impresariat artystyczny „Młody Paganini” w Legnicy
- Klub piłkarski Zgoda Grodziszczce
- Klub Soroptimist International (Berlin i Poczdam)
- Konsulat Generalny Niemiec
- Lincoln Electric Bester Sp. z o.o.
- Lions Club Kronberg
- Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu
- Musikschule Neuried e.V.
- Muzeum Śląskie w Görlitz
- Pfeil e.V.
- Phillip Morris
- Politechnika Wrocławska
- Rekman Sp. z o.o.
- Stowarzyszenie Europejski Dialog Lwów/Ukraina
- Stowarzyszenie Mindener Geschichtsverein
- Stowarzyszenie Wolna Przedsiębiorczość
- Stowarzyszenie Zamek Trebnitz Centrum Edukacji i Spotkań (Schloß Trebnitz Bildungs und Begegnungszentrum e.V.)
- Südzucker Polska S.A.
- TECHNIKA I BEZPIECZEŃSTWO Spółka z o. o.
- Terra Lu Travel & Consult GmbH
- Travel Projekt Sp. z o.o.
- Universite de Syracuse Strasbourg
- Uniwersytet Wrocłowski
- Uniwersytet Wrocłowski Centrum im. Willy Brandta
- Uniwersytet Wrocłowski, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych
- Via Silesia
- Wrocławskie Towarzystwo Gitary
- Zrzeszenie Prawników Polskich Oddział we Wrocławiu

Dziękujemy również wszystkim osobom prywatnym, które odwiedziły Krzyżową w 2014 roku.

Kontakty

Zarząd

Rafał Borkowski

Monika Kretschmann

dr Kazimierz Wóycicki

✉ sekretariat@krzyzowa.org.pl

MDSM Krzyżowa

Monika Kretschmann

✉ mdsms@krzyzowa.org.pl

Miejsce Pamięci

Dominik Kretschmann

✉ d.kretschmann@krzyzowa.org.pl

Akademia Europejska

dr Kazimierz Wóycicki

✉ k.woycicki@krzyzowa.org.pl

www.akademia.krzyzowa.org.pl

Centrum

Edukacji Ekologicznej

„Dom Ogrodnika”

✉ cee@krzyzowa.org.pl

www.cee.krzyzowa.org.pl

Międzynarodowe

Centrum Konferencyjne

„Krzyżowa”

Małgorzata Wojtyła

✉ mck@krzyzowa.pl

+48 85 00 300

www.krzyzowa.pl

Kreisau-Initiative e.V.

Nina Lüders

✉ lueders@kreisau.de

www.kreisau.de

Fundacja

im. Freyi von Moltke

dla Nowej Krzyżowej

dr Agnieszka von Zanthier

✉ info@fvms.de

www.fvms.de

■ Członkowie Rady Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego

do 10/2014

Witold Urban / **Wiceprzewodniczący**

Michał Czaplinski

Oliver Engelhardt

o. Norbert Frejek

Ekkehard Geiger

Ole Jantschek

Ewa Janowska

Ulrike Kind

Rafał Kocot

Ondřej Matějka

dr Marcin Miodek

Helmuth Caspar von Moltke

Daniel von Moltke

Marek Mutor

Darius Müller

prof. Władysław Narkiewicz

ks. Waldemar Pytel

Marek Stanielewicz

Stephan Steinlein

Magdalena Świata-Koślacz

Przedstawicielka Rządu RP

dr Gottfried Zeitz

Przedstawiciel Rządu RFN

od 10/2014

Eva Feldmann-Wojtachnia / **Przewodnicząca**

Maria Czaplinska / **Wiceprzewodnicząca**

Bernd Böttcher

Oliver Engelhardt

Ekkehard Geiger

Elisabeth Here-Särchen

dr Matthias von Hülsen

Ulrike Kind

Arne Lietz

Ondřej Matějka

dr Marcin Miodek

Daniel von Moltke

Helmuth Caspar von Moltke

prof. Władysław Narkiewicz

Klaus Prestele

Paweł Prokop

bp Waldemar Pytel

Agnieszka Skalska

Magdalena Świata-Koślacz

Przedstawicielka Rządu RP

Elisabeth Wolbers

Przedstawicielka Rządu RFN

Zygmunt Worsza

dr Robert Żurek

■ Członkowie Rady Nadzorczej

do 3/2015

Mark Huessy

Michael Korff

Anna Michalak-Pawłowska

od 3/2015

dr Grzegorz Warzocha / **Przewodniczący**

dr Benedikt Schneiders / **Wiceprzewodniczący**

Eva Feldmann-Wojtachnia

Mark Huessy

Rafał Kocot

dr Agnieszka Łada

■ Członkowie Rady ds. MDSM Krzyżowa

Ulrich Ballhausen / **Przewodniczący**

Joanna Szaflik / **Wiceprzewodnicząca**

Renata Bardzik-Miłosz

o. Norbert Frejek SJ (do 11/2014)

Dorothee Jäckering / Przedstawicielka Rządu RFN

Darius Müller

Piotr Piotrowski / Przedstawiciel Rządu RP

Marek Stanielewicz (do 01/2014)

Wioletta Susmanek (do 01/2015)

■ Członkowie Komisji ds. Miejsca Pamięci i Akademii Europejskiej

do 3/2015

Mark Huessy

Renata Bardzik-Miłosz

dr Waldemar Czachur

Gregor Feindt

Annemarie Franke

dr Andrea Genest

Katrin Hattenhauer

Ondřej Matějka

dr Marcin Miodek

dr Thomas Serrier

prof. Krzysztof Ruchniewicz (do 11/2014)

od 3/2015

Renata Bardzik-Miłosz

dr Waldemar Czachur

Gregor Feindt

Annemarie Franke

dr Andrea Genest

Katrin Hattenhauer

Mark Huessy

Ondřej Matějka

dr Marcin Miodek

dr Thomas Serrier

dr Pierre-Frédéric Weber

dr Robert Żurek

SYSTEM PRO BONO FUNDACJI „KRZYŻOWA”

Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego pragnie zachęcić Państwa do realizacji celów biznesowych i zaangażowania w działalność społeczną poprzez współpracę z nami. Stworzyliśmy kompleksowy system wsparcia PRO BONO pod honorowym patronatem prof. Władysława Bartoszewskiego, który określa zasady sponsorowania działalności Fundacji „Krzyżowa”. Społeczne zaangażowanie biznesu jest bardzo pozytywnie postrzegane przez klientów, kontrahentów oraz

pracowników firm. Dzięki temu firmy i przedsiębiorstwa zachowują równowagę między efektywnością ekonomiczną a interesem społecznym.

PRO BONO

System Pro Bono pod patronatem prof. Władysława Bartoszewskiego

Aleksandra Królak-Wąsowicz, tel.: +48 (74) 85 00 301, kom.: 519 333 522, sekretariat@krzyzowa.org.pl

Sieć Krzyżowa

Najważniejszym kapitałem Fundacji „Krzyżowa” jest zaangażowanie ludzi - pracowników i przyjaciół Krzyżowej. Organizacja działa dzięki partnerskiej współpracy osób z różnych krajów pracujących zawodowo lub społecznie.

Deutsch-Polnisches Jugendwerk
Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży

Fundacja „Krzyżowa” jest jednostką Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży

Kreisau-Initiative

FREYA VON MOLTKE
STIFTUNG

Für das Neue Kreisau

Towarzystwo
Przyjaciół Krzyżowej
w Warszawie

Fundacja im. Anny Lindh
Polska sieć

COMMUNITY OF THE
CROSS OF NAILS

Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego jest politycznie niezależną instytucją pożytku publicznego działającą bez nastawienia na zysk. Celem Fundacji jest wspieranie pokojowego oraz tolerancyjnego współistnienia narodów, grup społecznych oraz jednostek w Europie.

Krzyżowa tętni życiem dzięki różnorodności i różnorodności spotykających się tutaj ludzi, ich pomysłom i działaniom. Zespół pracowników Fundacji to międzynarodowa grupa doświadczonych specjalistów w dziedzinie edukacji międzynarodowej i komunikacji społecznej. Wszystkie przychody Fundacji służą finansowaniu merytorycznej pracy lub wykorzystywane są na utrzymanie ośrodka. Działalność Fundacji finansowana jest z dotacji przyznawanych na realizację konkretnych projektów. Rada Nadzorcza i Rada Fundacji pracują społecznie.

Zachęcamy do wspierania projektów Fundacji „Krzyżowa”.

**Dotacje przekazywane na konto Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego
PL 03 1090 2369 0000 0006 0201 9216
z dopiskiem darowizna na cele statutowe Fundacji „Krzyżowa”, można odliczyć od podstawy opodatkowania.**

www.krzyzowa.org.pl

@Kryzowa

krzyzowa_live

Fundacja „Krzyżowa”
dla Porozumienia Europejskiego

**fundacja „krzyżowa”
dla porozumienia europejskiego
stiftung kreisau für europäische verständigung**

**krzyżowa 7, 58-112 grodziszczce
sekretariat@krzyzowa.org.pl**

**tel: 00 48 74 85 00 200
00 48 74 85 00 300
fax: 00 48 74 85 00 305**

KRS 0000084948

